

~~XX~~
DIATRIBAE
DE
IVRAMENTIS PRINCIPVM
S. I. R. GERMANICI
PARTICVLA
DE

1725, 12

~~13~~

13

SACRAMENTIS PRINCIPVM
ECCLESIASTICORVM.

QVAM
AVSPICIIS DIVINIS
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE ET DOMINO
DOMINO

82

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM AN-
GARIAE WESTPHALIAE ET CETERA

EX DECRETO
ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM COLLEGII

PRAESIDE
PRORECTORE ACADEMIAE MAGNIFICO
DOMINO

IO. CHRISTIANO SCHROETERO

HAEREDITARIO DOMINO IN WICKERSTEDT
ICTO ET ANTECESSORE NOMINIS CELEBRATISSIMI
CVRIAE PROVINCIALIS SAXONIAE ERNESTINAE COL-
LEGII SCABINORVM FACVLTATIS IVRIDICAE ADSES-
SORE AC ORDINIS IVRISCONSVLTORVM IAM
DECANO GRAVISSIMO

PATRONO ET PRAECEPTORE OBSERVANTISSIME COLENDO
DOCTORIS IN VTROVQUE IVRE
HONORES ET PRIVILEGIA

PRENANS
SOLEMNITER EXAMINANDAM
AD D. V. MAIL
PROPONO

M. CHRISTIANVS GOTTLIEB BVDER,
BIBLIOTHECARIVS DVCALIS SAXON. IN ACAD. IENENSI.

LITTERIS FICKELSCHERRIANIS.

IN AMPLISSIMO
SACRAMENTIS PRINCIPVM
ECCLESIASTICORVM
GUILIELMO HERICO
CHRISTIANVS GOTTLIBVS

PRAEFATIO.

DE IVRAMENTIS PRINCIPVM ECCLE-
SIATICORVM S. I. R. G. quantum ego qu-
dem scio, primus, ex instituto expono. Argumen-
ti singularis, percolendi haec potissime causa fuit, cum In-
rium Doctoris privilegia & honores praesentanti mihi, specimen
auspicale proponendum esset, Iurisprudentiae S. I. R. Ger-
manici Publicae varia capita, nondum satis illustrata, perue-
stiganti, Iuramentorum illustrium materia, ardua omnino &
nisi fallor nondum satis excolta, placuit. Quod dum agerem
evoluendisque huc facientibus Scriptoribus & Actorum
libellorumque publicorum monumentis operam darem, cresca-
bat late sane patens huius doctrinae apparatus, quem quo-
tidianis laboribus districtus digerere pro dignitate non pos-
sem, quae raptim conquiesceram de SACRAMENTIS
PRINCIPVM ECCLESIASTORVM arripui, bas-
que in pagellas, sed summa festinatione, saepe us horulis,
quibus alia cogitanda fuere, conieci, quas offero TIBI Be-
nigne

nigne LECTOR Teque obseruanter rogo, velis fidem habere hac in caussa ingenue fatenti. Plures Publici & Ecclesiastici Iuris quaestiones omnino non inutiles, quae mentem subibant, tractassem, si tulisset tales praesens rerum in Imperio meaque hominis priuati conditio. Ea Sacramenta quae Archi-Episcopi Germaniae Electores praestant, singulari disquisitioni reseruauit. Quae de damnis Iuramenti Episcopalis Pontifici Romano faciendi, scripsi, expressit Patriae Augustorumque Iurium amor, temperaui tamen stilum, qui nihil magis opto, quam inter fide dissidentes, & nisi DEVS conciliator fuerit, in capitibus fidei numquam viuendos, in externis secundum Imperii leges, mutuum amorem, & pro status ordinisque dignitate ciuilem reuerentiam. Ille DEVS statutor Rerumpublicarum, Germaniam respiciat, quaeque inter ceteras Princeps est, eandem ab Italiae & Romae, quarum iure merito, virtute & providentia Caroli I. Ottonis I. Iosephi I. & Caroli VI. maximorum Augustorum, Domina est ac Regina, ecclesiasticis vinculis, aliquando plene liberet. Scribebam Ienae d. XXVIII. April. A. R. S.

M DCC XXXV.

D. D. K.

D. D. I.

DE
IVRAMENTIS PRINCIPVM
ECCLESIASTICORVM

S. R. G. IMPERII
EXERCITATIO.

§. I.

PRineipes Germaniae ECCLESIASTICI, qui a temporibus maxime Henrici V. & Calixti II. P. R. duplicem personam ferunt, Praefulis Sacri & Principis Secularis, duos quoque habent Superiores, in Sacris potissimum Episcopum Romanum, in Profanis Imperatorem Augustum, geminique huius muneris ratione duplici Iurisiurandi vinculo, cui aliae inde accessere obligationes Sacramentis firmatae, ex pactis, legibus publicis ac moribus deuinciuntur, (1) quae secundum receptam Iuramentorum diuisionem, in I. *Promissoria*; II. *Affertoria* & III. *Mixta* forte diuidi possunt.

Episcopi Germaniae duos habent Superiores.

varia Iuramenta praestant.

(1.) Licet Clericis ob ordinis ac professionis reuerentiam remissa fuerit ex parte Iurisiurandi necessitas, Constitutionibus Imp. vide L. 25. C. de Episc. & Cleric. & HENRICI IV. Imp. Constitutionem, in amplissimi VIRI IO. CHRISTIANI LÜNINGII *Germania Sacra Diplomatica Parte I. p. 149. 150.* qui decreuit & Imperiali auctoritate irretinenter stabiliter diffiniuit, ut nec EPISCOPI nec presbyteri, nec cuiuscunque Ordinis Clerici, non Abbas,

non aliquis Monachus vel Sanctimonialis in quacunque controuersa, siue Criminali, siue Civili Iurandum, qualibet ratione compellatur subire; Quam approbavit ex arcanis causis HONORIVS II. P. R. c. 1. X. de Iur. Calum. cum primis in tanto Conciliorum consensu, de quo testantur satis Cap. 4. Si quis Presbyter C. 2. q. 5. Actio Vndecima CONCILII CHALCEDONENSIS apud IOANNEM HARDVINUM Conciliorum Tomo II. p. 555. A. CONCILIVM Bergbamstedae A. C. DCXCVII habitum

A

bitum

bitum *can. XVII. Tomo III. Conciliorum p. 1819. CONCILIVM Meldense d. a. DCCCXLV. Canone XXXVIII. apud eundem HARDVINVM Tomo IV. p. 1489. D. E. SYNODVS Regia Ticina A. DCGCL. Cap. IV. apud EVNDEM Tomo V. p. 26. A. Addantur Excerptiones EGBERTI Eboracensis Archiepiscopi ex Canonibus Sancto- rum Patrum de Sacerdotali Iure N. XIX. apud PHILIPPVM LABBEVM & GABRIELEM*

COSSARTIVM Conciliorum Tom. VI. p. 1587. E. Eiusdemque EGBERTI De Institutione Ecclesiastica in Collectione HARDVINI Tom. III. p. 1980. E. Conferri quoque meretur Episcoporum, Prouinciarum Remensis & Rotomagensis Epistola apud STEPHANVM BALVZIVM Capitularium Regum Francorum Tom. II. p. 103. 119. maxime. In grauibus tamen caussis obtinuit Iurisjurandi a Clericis praestandi vsus ab ipsis Pontificibus approbatus.

§. II.

I. Promissoria Episcoporum Iuramenta.
I. Iuramentum Episcoporum G. in Capitulationibus.

I. PROMISSORIA inter, primum occupat locum, *Sacramentum* illud *Solenne*, quod Archiepiscopis & Episcopis ceterisque principalis dignationis Praelatis, in permultis Germaniae Ecclesiis, in ipso Electionis actu, vel post eundem, praestandum fuit, vel est adhuc, quo, ad curatissimam Capitulationum, a sacris fodalibus praescriptarum, Statutorum quoque ac Consuetudinum, scriptarum & non scriptarum, obseruantiam, tactis Euangeliorum libris, se obligant.

§. III.

Origo huius Iuramenti.

Origines huius Sacramenti Capitulationibus ortis aduici soliti, perquirenti mihi, haud paruere plene, (1.) non esse tamen adeo cognitae inde colligendum, quum vel praecipuarum Germaniae Ecclesiarum Capitula, ad *antiqua saltem tempora* (2.) prouocent.

- 1) Urbani II. P. R. siue Seculi XI. aeno Episcopos *de Bonis Ecclesiasticis conseruandis* post Electionem iam factam Canonicis iurasse ex *c. Arraldus 2. C. 8. q. 3.* patet.
2) *Capitulum Hildesense*, scriptis

ad Innocentium XII. P. R. d. X. Mart. 1694. literis, quibus pro conseruandis hisce Sacramentis supplicauit, putat, a tempore primaeuae Archi- & Episcopatum foundationis, ultra *Sex Septemue Secula*, haec Iuramenta, Archi- & Episco-

Episcopus, sine villa interrupti-
one, nedum alia quavis oppo-
sitione praestitisse, hisque con-
formiter vitae suae tempore,
vt aliter auditum non fuerit,
se habuisse & gessisse; *Bamber-
gensis* vero Decanus, Senior &
Capitulares literis d. xxvi. Maii

1694. exaratis ad *communem
saltem stylum immemorabilemque
Consuetudinem*; Et *Constanti-
ense* sub d. 15. Martii eiusdem
Anni, ad eundem Pontificem,
vt cetera Germaniae Capitula
iam omitterent, ad aliquot *Secu-
la* prouocant.

§. III.

Fuit autem a multis retro *Seculis* apud plerasque Ger- Praxis &
maniae Ecclesias Metropolitanas, Cathedrales, Monaste-
ria item, quae Abbates principali dignatione fulgentes ha-
bent, consuetudo, ante, vel in ipso Electionis actu vel
post eundem, ultra consueta iam Iuramenta, adigere eli-
gendos vel electos Praefules ad solemne *de seruanda Capitu-
latione Iusiurandum*.

§. V.

Copiosa huiusce rei *Exempla* in Actis Ecclesiarum *Exempla*
Germaniae prostant, ex quibus produxisse sufficiat, quae- huius Iu-
dam excelsae *Wirzburgensis Ecclesiae*, argumenti huius Sa- ramenti.
cramenta. Quale Capitulares, consueto Iuramento, quod
ipsis nouiter electus praestabat, contenti esse nolentes,
primum forte 1.) ea in Ecclesia An. C. mcccxxi. a *Io-
hanne II. de Brun*, exegerunt. Inde Successores 2.) hof-
que inter recentiores *Ioannes Philippus a Schoenborn*, ma-
gni Praeful animi, d. xliii. Augusti Anni 1642. qui tamen
rursus singulari Pacto cum Capitulo inito, se quibusdam in
causis ab obligatione liberauit, ceterique *Iohannes Hart-
mannus de Rosenbach* An. 1673. ac *Petrus Philippus a Derrn-
bach* An. 1675. *Conradus Wilhelmus de Werinaw* An. 1683.
ipse quoque grauissimus horum Iuramentorum oppugna-
tor *Iohannes Godofredus a Guttenberg* d. 16. Octobr. Anni
1684. tale Sacramentum, 3.) *tactis Euangelis*, fecerunt.
In Archi-Ecclesia Moguntina, *admota pectori manu, cor am
Euangelio*, Dietherus Isenburgo-Büdingensis Anno 1459.
initam cum Collegio principe pactionem iureiurando con- firma-

firmavit 4) Et ne apud Ecclesias, Romano-Catholicas doctrinas profitentes, in hoc negotio, has iurandi consuetudines obtinuisse vnice putemus ex Protestantium serie Iuramenta, *Episcoporum Caminensis*, 5) *Lubecensis*, 6) atque Administratoris Archi-Episcopatus *Magdeburgensis* 7) post repurgata sacra, praestita, omnino heic commemoranda.

- 1) Vti profitetur ipse Ioannes II. Capitulatione d. a. 1411. in LÜNIGII *Spicilegii Ecclesiastici Parte Secunda p. 969. seqq.* quod repetere d. 9. Iunii An. 1423. fuit coactus, vti constat ex LAURENTII FRISENS *Chronico Wirzburgico* in illustris Domini de LVDEWIG *Scriptoribus Rerum Wirzburgicarum p. 694. 702. seq.* vbi: *Es wolten die Herren vom Dom-Capittel des gewoehnlichen Bischoefflichen Eydes, den ihm der neuerwehltte Herr thaet, nicht gesaettiget seyn, in ansehen der Beschwerden, so ihnen hievor von dem nechstverstorbenen Bischoff unversehnlich begegnet waren, sondern must er ihnen welches hievor nicht mehr bestehen, darneben auch eine Verschreibung, unter seinen Siegel geben.* Quae inde sequitur.
- 2) id omne curate exponit Publica Scriptio, quae sub elogio: *Factum & Ius Iuramenti Episcopalis, siue Capitulationum Herbipolensium*, latino sermone prodiit, repetita inde formis & relata inter meritissimi LÜNIGII *Selecta Scripta illu-*

sria p. 450. seqq. Miror Continuatores LAURENTII FRISEI, de his omnibus plane tacere.

- 3) extat id apud LÜNIGIVM *Spicilegii Ecclesiastici, Continuatione Secunda, p. 1153. collata p. 1156.*

4) Dedit GEORGIUS CHRISTIANVS IOANNIS V. C. *Annotationibus ad Serarii Res Moguntiacas Tom. I. p. 772.* Testimonium ipsius Dietheri ita conceptum: *Haben wir in guten trawen gelobt, und in geinwertigkeit des heiligen Evangelii das da vor uns lage, mit uffgelegter hant, uff unser Hertz gelworn, alle und igliche vorgeschriben flucke, puncte, und artigkele stete und vesse zu halten und auch darwider nymmermee zu thun mit worten ader vvercken und uber diesen unsern eydt, ader eynchen puncten ader artickel darinn begriffen, kbeinerley dispensacion ader gnade, entledigunge, uffstungse, vernichtigunge, ader luterunge von dem Stule zu Rome oder von eynem Concilio impetrieren ader erverben.*

5) hac

5) hac conceptum forma: *Sicut DEVS aeternus, verus & vnus, & sanctum Euangelium nos adiuet, ita omnia Statuta Religioni nostrae Christianae non contraria volumus seruare nec in vlla parte labefactare, consensum de doctrina Ecclesiae, quam amplectitur hoc Collegium, iuxta Symbola & Confessionem Imperatori Carolo V. in Consensu Augustano A. C. 1530. exhibitam & repetitam in Constitutione Pomeranarum Ecclesiarum itemque huius Ecclesiae concordiam & tranquillitatem communem tuebimur, Dominos Patronos, Pomeraniae Duces debita reuerentia, fide & obedientia prosequemur, & vbi ad consilia eorum vocabimur, semper quod in honorem, & commodum ipsorum cedere possit, & cum honestate coniunctum erit, consulemus, & reliqua omnia, quae ipsis iuxta Iu-*

ris communis, Paetorum, Transactionum, & Privilegiorum formulas debemus, praestabimus. Bona Ecclesiae & Dioecesis non alienabimus, aut ad profanos vsus transferemus, Confratrum quoque ac Dominorum de Collegio discordias quantum poterimus, componemus, & sedabimus, & praedicta omnia bona fide seruabimus, apud LÜNIGIVM Spicilegii Ecclesiastici Partis Secunda Appendice p. 156.

6) De seruandis Ecclesiae & Capituli Iuribus, de non alienandis, sed recuperandis Bonis, in laudati iam & excitandi saepius LÜNIGII Spicilegii Eccles. Parte Secunda. p. 479.

7) extat Forma apud eundem LÜNIGIVM Libri laudati Partis Primae Continuationis Appendice von Erz-Stiftern p. 52.

§. VI.

Quum autem hisce Pactis ac Capitulationibus iuris hoc Iuramenti oppugnatur a Capitulis.

hurandi religione confirmandis, successu temporis, varia infererentur argumenta minus grata Praefulis Romanis, Episcoporum R. Catholici Orbis Patronis, aduersa etiam quandoque sacrae eorundem, quam sumere, dominationi, statuerentur, opposuerunt Iuramenti hisce varias Constitutiones, insertas ex parte postea Corpori Pontificii Iuris, quas inter eminent Alexandri III. Innocentii III. relata in *Cap. Sicut nostris 27. X. de Iureiur.* quo talia non Iuramenta, sed periuria nominat; Nicolai III. quae apparet *Cap. Contingit 1. de Iureiur. in 6.* Piorum II. & V. & ex recentioribus Gregorii XIII. 1) Clementis VIII.

VIII. Urbani VIII. Alexandri VII. aliorum Constitutiones. Conditio quoque variis in Conciliis Pontifici obnoxiiis, maxime Prouincialibus 2) Canones his Iuramentis aduersi.

1) Memorabilis maxime haec Constitutio Gregorii XIII. qua Nicolai III. & alias Constitutiones, contra iurantes & iurare facientes, illicita, impossibilia, damnosa & Ecclesiasticae libertati & decretis Concilii Tridentini aduersantia, renouat, quae reperitur in LAERTII CHERV-BINI *Magno Bullario Romano, Tomo Secundo p. 478.* Edit. Noviss. Lugdunensis, qua praecipit ac interdicit Praelatis, Canoniciis & aliis, nec non ECCLESIA-
 RUM CAPITVLIS & Monasteriorum ceterisque Conuentibus, Ciuitatum quoque Castrorum & Terrarum Communitatibus & Personis quascunque dignitate praeditis, ne vlla omnino Iuramenta illicita, impossibilia, damnosa vel libertati Ecclesiasticae, aut Decretis Concilii Tridentini obuiantia, SIVE ANTE SIVE POST ELECTIO-
 NES, confirmationes, prouisiones, admissiones, aut alios actus, ubicumque ac quocumque tempore, etiam praetextu cuiusuis consuetudinis quancumque tempore obseruatae, quae potius corruptela est censenda, siue in genere, siue in specie, praestare, reddere, vel exigere, neque super praestitis, redditis vel ex-

actis huc vsque quenquam, in iudicio vel extra, inquietare audeant quoquomodo vel turbare, additis Poenis grauissimis.

2) Ex multis adduco CONCILII MOGUNTINI Prouincialis Auctore Sebastiano Archi-Episopo in caussa Fidei & morum Anno 1549. congregati Capit. LXXXVII. apud HARDV-
 NVM Conciliorum Tomo IX. p. 215. A. vbi: Nos igitur crebram illam Iuramentorum exactionem in Capitulis, si non iniustam certe vt periculosam, censemus coarctandam. Iniusta vero & illiuta Iuramenta, per quae nonnunquam via debita correctionis praeccluditur, & praelati a promouenda ecclesiarum suarum disciplina & utilitate impediuntur, omnino tolli debent. Et nos cum hac sancta Synodo talia omnia damnantes, locorum ORDINARIIS & praelatis Capitularum, ad eiusmodi correctionem per praesentes facultatem impertientes, districtè eis praecipiendo iniungimus, vt Ecclesiarum Statuta diligenti cura reuideant; & Iuramenta non necessaria, a Sede Apostolica non confirmata, in primis vero iniusta & perniciofa, non obstantibus quibuscumque Con-
 sequ-

Suetudinibus (cum iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat) corrigant, cassent & tollant.

§. VII.

His tamen omnibus non obstantibus, multis Germaniae in Ecclesiis, seruarunt antiquae libertatis reliquias Capitula, ac Consuetudinibus suis innixi Sacri Sodales, Constitutiones Pontificias, grauissimis Poenis Ecclesiasticis quantumuis munitas, quasi non ad Germaniae pertinerent Ecclesias neglexerunt, nouosque Antistites ad praestanda ac obseruanda consueta Sacramenta 1) adegerunt.

1) Possem dare cumulum Exemplorum, sed ex §. III. n. 2. & §. V. & §. sequenti iam obseruantia clare patet.

§. VIII.

Sed id graue fuit Episcopis, libera Ordinarium Iura ad Canonum Legumque Pontificiarum normam desiderantibus; cum primis quando ferrent duras nimis Episcopalibus Iuribus Leges, Canonici Capitulares, propria non raro commoda redolentes. Contigit ergo, vti Pontifices, vel per literas Nunciorum Viennae & Coloniae Agrippinae sedentium, edocti, vel querelis Episcoporum, Iuramenti vinculo ligatorum excitati, talia Sacramenta firmatosque iis Capitulationum Articulos, tanquam sine Sedis Romanae auctoritate ac tempore illegitimo facta, non vna vice reiicerent, quem ad modum Anno 1642. Congregatio Consistorialis in Maximiliani Henrici Archi Episcopi Colonensis; Francisci Guilielmi Episcopi Osnabrugensis, Mindensis & Verdensis ad Ecclesiam Ratisbonensem, Postulatione, Concessione denique Coadiutoris Fuldensis fecit, quae omnia ex Cathedra probauit Vrbanus VIII. eandemque sententiam, eodem Anno in Abbatis Fuldensis Postulatione tenuit, ac laudata Congregatio Consistorialis Anno 1664. in simili Capituli Vratislauenensis negotio, consentiente Alexandro VII. seruauit.

*) Late haec exponit ex Actis Romanis *Factum & Ius Iuramenti Herbipolensis p. 454. 455. 527. 544. 546. 548.*

§. IX.

§. IX.

Resuscitata quandoque & summa cura tractata in Curia Romana, per Rerum Consistorialium Congregationem, auditis & ponderatis accurate prudenterque pro horum Iuramentorum conseruatione solerter saepe cogitatis rationibus. Quieuit etiam paulisper causa, donec Iohannes Godofredus de Guttenberg, Episcopus Wirzburgensis, rem ad Innocentios XI. & XII. PP. RR. deferret atque *Relaxationem ab hoc Iureiurando* petens, memoriam antiquarum & recentium Constitutionum ac Consultationum quasi renouaret.

§. X.

Causam hanc momentosam omnino, Innocentius XII. P. R. magni nominis & perspicacis ingenii Cardinalibus, Concilio Tridentini Interpretibus, discutiendam detulit, qui moti querimoniis Episcoporum Germaniae Anno 1692. secreto decreuerunt: *Quasunque Capitulationes huc usque sede vacante, ante vel post Electiones factas & IVRAMENTO A NEOELECTO FIRMATAS ESSE IRRITANDAS* de scitu Augustissimi Imperatoris a D. Nuncio Viennensi desuper informandi. Ne autem arduum negotium trium virorum saltim iudicio stare, Pontifex tres alios addidit, qui die 29. Martii 1694. iterum decreuerunt: *omnes Capitulationes, Conuentiones, Concordata, & IVRAMENTA super eisdem interposita esse cassanda.* Quod quidem Decretum, per Nuncium Pontificis Leopoldo M. Imperatori, iuxta vtriusque Curiae & Aulae morem antiquum, in arduis negotiis vstatum, vt scribunt Pontificii, rectius, vt robor possit habere, praeuie exhibitum, Augustus, singulari Decreto, d. 9. Febr. 1695. ex parte habuit ratum, addita tamen, prudentissimo consilio, conditione: *Nibil Constitutioni, quam meditabatur Pontifex aduersus haec Iuramenta, adiectum iri, quod vel Imperii Iuribus vel Concordatis Germaniae contrarium existat.*

* Omnia

* Omnem hanc Narrationem de-
 beo publico Scripto, sub Titulo:
Factum & Ius Iuramenti
Episcopalis Herbipolensis, quod
 supra laudavi, vbi fufe, adie-

dis Actorum documentis nego-
 tium expositum. Conferantur
 cum primis p. 453. 454. 499. 524.
 528. 536.

§. XI.

Vfus inter haec Praeful Wirzburgensis *Relaxatione*
Iurisiurandi, a Magno Ordinis Teutonici Magistro, Com-
 missario a Pontifice deputato, facta, causamque magna
 cura & contentione coram deputata Congregatione age-
 bat, nec minori ardore Agens Capituli, sacrorum fodalium
 iura asseruit.

§. XII.

Ponderatis autem partium argumentis, neglectisque
 illustratissimorum Germaniae Capitulorum literis libellisque
 supplicibus, 1) magna cautione ac humilitate scriptis, qui-
 bus in communi hac grauissimaque causa pro Herbipolen-
 sibus Collegis Innocentio XII. supplicabant, Pontifex de-
 dit d. XXII. Sept. 1695. Bullam 2) a Cardinale Ioanne
 Francisco Albano, postea sub Clementis XI. nomine Pon-
 tificae, summa cura conceptam, qua, Romanorum Pontifi-
 cum Praedecefforum Nicolai III. Pii V. & Gregorii XIII.
 Constitutiones *ad illicitorum ac praesertim Ecclesiasticae li-*
bertati aduersantium IVRAMENTORVM *abusum tollendum*,
 propositas, generali Sanctione, cassatis omnibus contra-
 riis & adiectis poenis renouauit & roborauit.

improba-
 tur & da-
 mnatur
 per Bullam
 Pontificis

- 1) Referuntur Literae Capitulo-
 rum, *Moguntini*, Scripti publi-
 ci saepius excitati p. 533. Salis-
 burgenfis p. 533. Hildesheimen-
 sis p. 554. Bambergensis p. 535.
 Constantiensis p. 535. Treui-
 rensis p. 536.
 2) CONSTITVTIO Pontificis vero
 extat N. 18. p. 537. seqq.

§. XIII.

Vtque statim robur acciperet noua Constitutio, quae pu-
 illa Patrum Purpuratorum Congregatio, cuius iam men-
 tionem feci, examinatis Herbipolensium Capitulationum
 ac Iuramentorum, quinque-annorum spatio, prolatis con-
 blicatur.

B

tra-

trariis argumentis demum declaravit: *Episcopum non teneri ad obseruantiam Instrumenti ac Capitulationis NON OBSTANTE IVRAMENTO.* Quam Declarationem Innocentius XII. statim per Decretum in forma specifica confirmauit.

§. XIV.

Argumenta: aduersus hoc Iuramentum.

Iuuat omnino exposita controuersiae serie, audire per summa quidem saltem capita, *primum* Episcoporum aduersus haec Capitulationum Sacramenta congecta argumenta: Esse scribunt: I. talia Auctoritati Pontificiae, Libertati Ecclesiasticae, praestitis Pontifici & Imperatori in spiritualibus & temporalibus Iuramentis aduersa; Cedere II. in perpetuum damnum & vilipendium Dignitatis & Iurisdictionis Episcopalis; Tolli III. iisdem indirecta quasi via Episcopatus Regalia, Reditus, Bona Mensae Episcopalis. IV. Neo Electis Iurium Episcopaliū distractionem, partitionem & obligationem, quae verae sint Alienationes non competere, Iuramentumque desuper praestitum, non valere; V. Sapere Simoniam, Lucrum Electorum burfale, propria commoda.

§. XV.

Argumenta pro Iuramento.

Contra vno quasi ore Germaniae Capitula prouocant: I. ad vsum antiquum, Consuetudinem immemorabilem; II. summam necessitatem, ne Episcopi, variis illecebris inducti in laqueum Diaboli incidant; III. ad utilitates, quae ex Capitulationibus Iureiurando confirmatis in Prouincias Episcopales Ecclesiamque R. Catholicam redundarint; IV. Volunt, in talibus causis enucleandis non amplius iudicandum secundum canonum veterum normam; V. conculcari hisce Canonibus & Constitutionibus Pontificum antiquam Libertatem Ecclesiarum Germaniae quae hisce in negotiis ad tales seruandas plene non sit obligata.

Dolemus omnino Germanicarum Ecclesiarum miseram conditionem, cuius libertas strenue olim defensa* post

post cumulata Sigismundo, Maximiliano I. Carolo V. imperantibus, Grauamina, sensim supprimi inde liquido cognoscimus.

* Conferantur egregius IOAN- Nationis Germanicae apud
NIS SCHILTERI de Liber- GOLDASTVM, NORTLEDE-
tate Ecclesiae Germanicae Liber RVM.
Commentarius & Grauamina

§. XVI.

Alterum, quod Episcopis G. ex moribus praestandum Sacramentum, illud est, quod Statibus Prouinciae suae Secularis, vel Urbis, quae Sedem praebet, Ciuibus, Subditisque ceteris facere quandoque solent. Enim vero, licet Episcopi G. paucis exceptis, fere omnes more Principum Secularium, in suis Territoriis plenam habeant Superioritatem Territoriale, ea tamen saluis Statuum Prouincialium iuribus & priuilegiis est exercenda, habentque omnino Status, ex moribus ius petendi sub auspiciis temporalis Regiminis consueta Iuramenta. Quorum in numero prouoco ad amplissimam Iurisiurandi formulam

1) qua Franciscus Guilielmus Comes de Wartenberg, *Episcopus Osnabrugensis* Anno 1628. inter inaugurationis solemniam, DEO, Beato Petro Apostolo, & BB. Crispino & Crispiniano Ecclesiae Patronis, Decano & Capitulo ac Statibus Prouincialibus Ecclesiae & Regionis Osnabrugensis, non solum de Statutis editis & ipsius consensu edendis, nec non honestis Ecclesiae Consuetudinibus inuiolabiliter obseruandis, sed variis quoque Prouinciae Iuribus ac Priuilegiis, in ciuilibus, criminalibus, feudalibus conseruandis, sancte promisit. Idem facere solet *Archi-Episcopus Colonienfis*, Iureiurando in Vnionem Prouincialem, *Landes-Einigung*, dato, qua & libertati mutandae Religionis, iam Reseruato Ecclesiasticorum, fere restricta, amplius renunciat, vti Acta Colonienfia 2) loquuntur. His *Abbatissae Heruordienfis*, non quidem Principali dignitate ornatae, inter Praelatos tamen, votum curiatum principale fe-

II. Iurament. Episcoporum G. Statibus Prouincialibus & Subditis vel Ciuitatibus Seditibus factum.

rentes, sedentis, Iuramentum, Ciuitati Heruordienſi olim datum, adnectere 3) liceat.

Accedunt Archi- & Episcoporum G. *Iuramenta* Ciuitatibus S. R. G. I. aliisque eximia libertate gaudentibus, in quibus ab antiquis temporibus, vel Sedem, aut Iura quaedam, Iurisdictionem ciuilem vel criminalem, habuere, circa *Solemne Ingressum*, quem *Intradam, den Einritt* vocant, acceptionemque reciproci sed conditionalis semper a Ciuibus Sacramenti, praestari solita, difficillimisque subinde controuersis innexa. Enimvero Archi- Episcopus Coloniae, Ciuitati Imperiali Sedi suae, *Coloniae*, de seruandis Iuribus & Priuilegiis iurat. 4) Sic vetustissimae Imperii Ciuitati Spirensi Episcopus *intrans*, zwischen den beschlossenen Thoren iuxta antiqua Pacta datis primum Priuilegiorum Ciuitatis literis confirmatoriis, de his sancte seruandis Episcopus a Consule ita interrogatus: *Gnaediger Fürst und Herr, was der verlesen Brief inbaelt das wolten Ew. Fürstliche Gnaden mit Huldten (oder mit Legung der Rechten auf die lincke Brust) bestaetigen*, respondet: *Was Sie einem Rhat und der Statt Speyr zugesagt, und mit Brieffen bestaerigt, das wollen sie treulich halten legen die rechte Hand auf die lincke Brust: als ihr GOtt helffe!* 5) Sic nouus olim Argentoratenſis Episcopus inter auspicia Regiminis suo & Capituli Cathedralis nomine iurauit: 6) *mit aufgelegter Hand auf seinen Herzen, die Stadt und die Ibrige lassen zu bleiben bey allen ihren Freyheiten, Gerichten, Rechten, Herkommen, und Gewohnheiten, als sie die hergebracht haben, und die ihnen zu mehrn und nicht zu mindern*, datis insimul literis reuerſalibus suo & Capituli Sigillis munitis. Tale quoque Iuramentum olim ante suum ingressum *Ciuitati Erfurtens*, de libertate & Iuribus praestare obligatus Archi- Episcopus Moguntinus, 7) tum iura quaedam eximia in vrbe habens. Quandoque nomine & loco Episcoporum haec Iuramenta per Ministerialem Episcopatus aliumque honoratum Virum 8) facta.

1) De-

- 1.) Dedit amplam hanc Formulam Iura, Priuilegia Ecclesiae & Territorii Osnabrugensis complexam LÜNIGIVS *Continuatione Spicilegi Ecclesiastici* p. 649.
- 2.) Patente Archi-Episcopo Coloniensi Gebhardo Truchsessio *im Aufschreiben und gründlichen vvarhafften Bericht An. 1583. 4. edito pl. A. fin.*
- 3.) extat illud in *Gründlicher Deduction der Hochheit, Erb-Gerechtigkeit, Gerichten und Rechten so den Herzogen von Cleue, Gülich und Berg als Graffen zu Rauensberg in der Stadt Hervorden zu beboeren*, in den Beylagen pl. C. 3.
- 4.) Iuramentum quod a. 1370. Archi-Episcopus Ciuitati iurauit ex *Libro Statutorum Coloniensium* singulatim edito, inseruit PHILIPPVS KNIPSCHILD *praeclaro Operi de Iuribus & Priuilegijs Ciuitatum Imperialium Lib. II. Cap. IX. n. 48. p. 357.* vbi & de Archi-Episcopi Moguntini & Episcopi Wormatiensis similibus Iuramentis memorat.
- 5.) Indice CHRISTOPHORO LEHMANNO *Chronici Spirensis Lib. IV. Cap. XXIII. Edit. de a. 1612.* quo Intradae & Iurandi Solemnitates accurate describit. Addatur Idem Lib. VII. c. LVIII. vbi memorat Anno 1365. *Lampertum de Borne* Episcopum ante Introitum coram missis Ciuitatis Landauii: *ire Priuilegia, Freyheit, Gerechtigkeit und Gericht, durch geschworenen leiblich Ayd, gleich seinen Vorfahren, datis simul, literis, confirmasse.*
- 6.) ex Testium oculatorum relatione & notitia Archiui haec refert THEODORVS REINKINGIVS, Cancellarius tum Bremensis, publico Scripto, cuius auctor, quod sub: *Fürlichen-Erbischoefflich-Bremischen Nachtrabs* inscriptione prodit p. m. 181. 182.
- 7.) confirmante summo Viro VITO LVDOVICO a SECKENDORFF *Iustitia Protectionis Saxonicae in Ciuitate Erfurtense* p. m. 50. & in repetita & necessaria Defensione huius Protectionis Lit. C.
- 8.) vti patet ex *Affertione Libertatis Reipublicae Bremensis* quae opposita fuit iam indicato Archi-Episcopi libello & *Bremae* 1648. 4. impressa p. m. 106.

§. XVII.

Alia Sacramenta ab Episcopis ante *Consecrationis* III. Iuramentum Episcoporum
Actum exigi solita. *Primum continet Fidei R. Catholicae* plenam Professionem, atque ab Archi-Episcopis & Episcopis G. cum ceteris Orbis Romani necessario est emittendum. *Professio*
 Quae Fidei Confessio initio scripto tantum facta, 1.) inde Fidei iuramentum
 B 3 Iuris-

Iuramentum in Concilio Tridentinum.

Iurisiurandi religione fuit confirmanda, solemnem Fidem orthodoxam profitendi formula olim erat, consonans iisdem, quas in vtriusque Iuris Codicibus ac Decretalium variis Collectionibus, de *summa Trinitate & Fide Catholica* Titulis legimus. Postea ad mentem Episcoporum Romanorum, absolutam potestatem adfectantium efformata eaque qua Romae praescripta forma, 2.) necessario praestanda. Ex quo autem R. Catholica Ecclesia 3.) fidem suam multis admixtam erroribus Concilio Tridentino, quod iam ipsius fulcrum est, confirmavit, Romani Pontifices, Archi- & Episcopos electos ante Confirmationem & Consecrationem ad Concilium huius tanquam fidei & vitae normam solenni Iuramento adstringere 4.) et re sua esse censuerunt.

- 1.) Evoluatur PETRVS de MARCA doctissimi de *Concordia Sacerdotii & Imperii Operis Lib. VI. c. III. §. XIII. p. 792. & CASPAR ZIEGLER* praeclari de *Episcopis Libri Commentarii Cap. IX. §. XVIII. p. 461.*
- 2.) iam Saeculo IX. imperante Carolo Crasso hoc sibi sumerat Pontifex Ioannes VIII. qui *Wilberto Archi-Episcopo Colonienfi* Pallium petenti, illud hac de causa denegabat: *Optatum Pallium nunc conferre nequiuimus quia FIDEI TVAE PAGINAM MINVS QVAM OPORTEAT continere reperimus, cum videlicet in ea nullam sanctorum vniuersalium Synodorum nec Decretalium Pontificum Romanorum constitutorum (Monarchiam Papalem cum iactura libertatis Germanicae stabilientium) seruandum morem feceris mentio-*

nem, sed nec illam subscriptione munieris, nec aliquem, qui hanc Iurisiurando firmaret miseris, apud SIRMONDVM Conc. Gall. T. III. p. 520.

- 3.) Integrum Examen Fidei, quaestionibus & responsionibus Consecratoris & Consecrandi adornatum atque hodie in Romano Catholica Ecclesia vstitutum reperitur in Pontificali Romano Clementis VIII. fm. 82. 84. Addatur AVGVSTINVS BARBOSA, Episcopus Vgentinus de *officio & potestate Episcopi Parte I. Tit. I. Cap. V. n. 7. p. 28. Edit. Lugd.*
- 4.) iuxta CONCILII TRIDENTINI *Cap. I.* Si in quibuslibet *Sessione XXIV.* de Reformatione, & Bullam Pii IV. de Iuramento in Concilio Tridentino Decreta ab omnibus faciendo, Anno 1564. editam, quae extat

tat apud LAERTIVM CHERV-
BINVM *Magni Bullarii Romani*
Tom. II. n. LXXXIX. p. 129. &
LÜNIGIVM Spicileg. Ecclesiast.
Parte Prima p. 513. ibi: cum iux-
ta Concilii Tridentini dispositi-
onem, omnes quos deinceps CA-
THEDRALIBVS & superioribus
Ecclesijs praefici &c. publicam or-
thodoxae Fidei Professionem fa-
cere, & sequi in Romanae Ecclesiae
obedientia permansuros spondere
& iurare teneantur &c. Inde
Forma Sacramenti, grauis pu-
riori doctrinae, recitatur. Ea
Formula, quam tactis scripturis
sacrofanctis ad sancta DEI
Euangelia, Iacobo Archi-Epi-
scopo Treuirensi coram Nota-
rio & Testibus iuravit *Gebbar-*
dus Truchsesius electus Archi-
Episcopus Coloniensis, reperi-
tur in ipsius *Ausstreiben*, in Ap-
pendice Documentorum *no.*
XVIII. vnde *LÜNIGIVS Spi-*
cilegii Ecclesiastici Partis Primae
Continuatione p. 846. habet. Sed
postea *Gebhardus* meliora edo-
ctus ita iurasse doluit. Alia
Exempla cum primis Archi Ec-
clesiae Moguntinae peti possunt
ex *NICOLAI SERARII Rerum*
Moguntinensium Libris, Editionis,
doctissimis *GEORGII CHRIS-*

STIANI IOANNIS Supple-
mentis & Additionibus locu-
pletatae, qui Volumen Primum
Rerum Moguntiacarum faciunt
passim in *Vitis Archi-Episcopo-*
rum e. gr. p. 961. n. XI. vbi Io-
annes Philippus Archi-Epi-
scopus An. 1648. *Aschaffen-*
burgi & Fidei Professionem so-
lemniter vt moris est edidit, ac
sedi Pontificiae obsequii religi-
one se deuinxit ceram Hugone
Friderico ab Elz Metropolitana-
rum Moguntinae & Treuirensis
comparatē Chor-Episcopo & Can-
onico, cui *Fabius Chisus* Episco-
pus Neritonensis Nuntius Pon-
tificius partes suas commiserat.
p. 963. n. XVIII. vbi memora-
tur, Ioannem Philippum Archi-
Episcopum ex commissione In-
nocentii X. P. R. ab Adiutore
Treuirensi *secundum Formulam*
Roma missam & praescriptam
a. 1652. *Herbipoli* ritu solemnī,
praesentibus *tabellione & septem*
testibus Fidei Professionem iura-
tam suscepisse, ne *Sedem Ro-*
manam multo sumtu & labore
accedere cogeretur. Sed nolo
cumulare exempla, quae Scri-
ptores & monumenta Ecclesia-
ram Germaniae, exhibent.

§. XVIII.

Alterum Iuramentum, antequam *Consecrationis Actus*
plene absoluitur, *Archi-Episcopis a Suffraganeis suis* praef-
standum. Quum enim medio aeuo in Gallijs ac Germa-
nia, Consecratio Episcoporum fieret a Metropolitanis ac
Iuramen-
tum ab E-
piscopis
Suffraga-
neis, Me-
tropolita-

nis praestandum.

Comprovincialibus, absque Romani Pontificis auctoritate, Metropolitanis secuti forte exemplum Anastasii Thessalonicensis Archi-Episcopi, vti obnoxios magis sibi redderent Episcopos Suffraganeos, post acceptam Fidei Catholicae Professionem, singularem eandemque iuratam *Reuerentiae & Obedientiae* sponsonem, 1.) quam *Iuramentum Fidelitatis* postea quoque appellare placuit, exegerunt. Primum equidem Metropolitanis saltim *reuerentiam & obedientiam in Canonibus & decretis Sedis Romanae contentam*, pollicebantur, ac Priuilegia, quae secundum eosdem Canones & Decreta Metropolitanis debebantur, Fidemque sui Ordinarii se seruaturos ac exemplum & auctoritatem eiusdem in damnandis haeresibus & pro Canonum executione secuturos. Postea vero quam Gregorius IX. c. 13. X. de Maior. & Obed. decreuit, vt Metropolitanis a suis Suffraganeis nullam aliam Iuramenti formulam exigent, quam illam, secundum quam Pontifici Romano fides & obsequium praestaretur ab iis Episcopis, qui immediate tum pertinebant ad eius Consecrationem, eadem fere Iuramenti forma obtinuit, qualem c. 4. X. de Iureiur. legimus. Tale Sacramentum Anno 1247. Gerardo Archi-Episcopo Bremensi Metropolitano suo, in Orientali Choro Bremensi dixit *Albertus Lubicensis* Episcopus, Liouoniae, Estoniae & Pruciae Apostolicae Sedis Legatus, quod duplex 2.) vnum *Indemnitatis*, Ecclesiae suae factum, ita conceptum: *Ego Albertus Lubicensis Ecclesiae Episcopus, ab hac hora in antea possessiones & iura Episcopatus Lubicensis non alienabo, sed ea, quae alienata sunt, bona fide pro posse meo recolligam. Sic me Deus adiuuet, & ista IV. Sancta Euangelia, & IV. Euangelistae, & ista Parrocina Sanctorum.* Aliud *Fidelitatis* Archi-Episcopo, sub ista forma: *Ego Albertus Lubicensis Episcopus, Liouoniae & Estoniae & Pruciae Apostolicae sedis Legatus, ab hac hora in antea Fidelis & obediens in omnibus ero Tibi G. Sanctae Bremensis Ecclesiae Archi-Episcopo Tuisque Successoribus in Bremensi Sede constitutis:*

Exempla
huius Iu-
ramenti.

tis: Mandatum Tuum quodcumque mihi ore siue per certam Epistolam Tuam manifestaueris sine malo ingenio adimplebo, ad omnem terminum & locum, quem mihi indicaueris, nisi corporis mei infirmitate vel alia aliqua graui necessitate detentus venire non possum, haec omnia per fidem sine omni malo ingenio obseruabo tuis & tuorum successorum temporibus, quamdiu vixero secundum scire meum & posse. Sic me Deus adiuuet, & ista sancta IV. Euangelia, & IV. Euangelistae & ista Patrocinia Sanctorum. Quibus adiecit varias promissiones sub religione Iuramenti praestiti seruandas, de non quaerenda vlla ratione Absolutione ab Obedientia Ecclesiae Bremensis, auctoritate alicuius superioris facienda, & alia. Eidem Gerardo II. Wilhelmus Episcopus Suerimensis, itidem Suffraganeus, in Ecclesia Zwerinensi, a. 1248. tali ratione 3.) iurauit: Ego Willehelmus Zwerinensis Episcopus, ab hac hora in antea fidelis ero sanctae Bremensis Ecclesiae & Domino nostro Archi-Episcopo Gerardo eiusque successoribus. Non ero in consilio, nec in facto ut vitam perdat aut membrum, vel capiatur mala captione; consilium quod mihi per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit ad eorum damnum nemini pandam, Archi-Episcopatum Bremensis Ecclesiae & regulas sanctorum patrum & statuta conciliorum adiutor ad defendendum & retinendum, saluo ordine meo, contra omnes homines, vocatus ad synodum veniam, nisi impeditus fuero canonica praepeditione, legatum ipsius & ecclesiae Bremensis, quem certum legatum esse cognouero, in eundo & redeundo bene & honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo, & omnem fidelitatis formam, ad quam de iure teneor, fideliter obseruabo, sic me adiuuet Deus & Sancta Euangelia & patrocinia sanctorum, quorum hic reliquiae continentur. Ne igitur id alicui veniat in dubium sigilli nostri impressione fecimus communiri. Actum in Ecclesia Zwerinensi XVII. Kalend. Iulii Anno Domini MCCXLVIII. Quod cum superiore collatum, in quibusdam discrepat & canonicae, siue potius Pontificiae

C

For-

Formulae in *Cap. 4. X. de Iureiur.* relatae, magis concordat. Quandoque tamen hoc in *Iureiurando Fidelitatis* ex Libertate Germanica amplioribus quaedam Formulis deducta, ut patet ex Iuramento, 4.) quod *Archi-Episcopo Salisburgensi* praestare solet *Praepositus* principali dignitate *Berchtoldsgadensis*. Adderem *Abbatis S. Maximini*, extra & prope moenia Ciuitatis *Treuirensis Fidelitatis, Subiectio- nis & Obedientiae Iuramentum*, 5.) quod *Archi-Episcopo Treuirensi*, praestat, nisi ille esset in numero Praela- torum, qui non sunt Principes.

- 1.) Antiquis temporibus ignota erat haec obedientiae promissio, uti exc. 3. *X. de Maior. & Obed.* colligendum, atque eruditissime declarauit *Petrus de Marca de Concordia Sacerdotii & Imperii Lib. VI. Cap. III. §. XIII.* add. *Ziegler de Episcopis, Cap. IX. §. XVIII. p. 461.*
- 2.) Inter Priuilegia *Archi-Ecclesiae Hammaburgensis* apud *ERPOLDUM LINDENBROGIUM Scriptorum Septentrionalium N. LXX. p. 173.* vnde habet *Lünigivs Spicilegii Eccles. Parte II. p. 304.*
- 3.) apud *Lünigivm Spicilegii Ec-*

clesiastici Partis Secundae Ap- pendice p. 155.

4.) apud *EVNDEM Spicilegii Ecclesiastici Continuacione Partis Primae p. 1021. 1022.* vbi inter consueta *ABBAS* promittit: *auxilium meum omne quod potero praestabo, auxilium eis cum omnibus munitionibus & hominibus & quibuscunque aliis modis vilibus semper dabo & me Vasallum suum & suae Ecclesiae recognosco.*

5.) potest tamen euolui libro exci- tato p. 247.

§. XIX.

III. Iura-
ment. Fi-
delitatis &
Subiectio-
nis Ponti-
fici Roma-
no facien-
dum.

Iam ad grauissimi momenti *Iuramentum* progredior, quod magno Germaniae damno, *Episcopo Romano* Primatum in cunctas Orbis R. Catholici Ecclesias iniuste summenti, ante *Electionis* suae *Confirmationem*, quam *Imperatoribus Augustis* extorsit, facere necesse habent Germaniae Praefules. Quam in seruitutem, liberam gentem, quod omnino dolemus, perduxit deuotus plane Romanae Sedi *Winifridus* siue *Bonifacius*, *Fuldensis Abbas*, *Archi-Epi-*
sco-

scopus Moguntinus & Sedis R. per Germanias Vicarius Legatus, quem Thuringorum, Hassorum, aliorumque populorum Germanicorum Apostolum, vocant, qui, cum Anno 723. a Gregorio II. P. R. Romae Episcopus consecraretur, noua Sacramenti formula Sancto Petro siue Sedis Romanae, cuius potestatis incrementa vbique promouebat, ad obedientiam & subiectionem se obstrinxit in Templo Vaticano ad S. Petri, si adfunt, reliquias, hac 1.) ratione: Promitto ego BONIFACIUS, gratia DEI Episcopus, Vobis Beato Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo beato PAPAE GREGORIO, Successoribusque eius, per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctae fidei Catholicae exhibere: & in unitate eiusdem fidei, Deo cooperante persistere: in qua omnis Christianorum salus, sine dubio esse comprobatur: Nullo modo me contra unitatem communis & vniuersalis Ecclesiae, suadente quopiam, consentire: Sed, vt dixi, fidem & puritatem meam atque concursum Tibi & vilitatibus tuae Ecclesiae, cui a Domino Deo potestas ligandi soluendique data est; & praedicto Vicario Tuo atque Successoribus eius per omnia exhibere. Sed & si cognouero Antisites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conuersari, cum eis nullam habere communionem aut coniunctionem. Sed magis, si valero prohibere prohibeam: Si minus vero, fideliter, statim Domino meo Apostolico renunciabo. Quodsi, quod absit, contra huius promissionis meae seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio, vel occasione tentauero, reus inueniar in aeterno iudicio: ultionem Ananiae & Saphirae incurram, qui vobis, etiam de rebus propriis, fraudem facere, vel falsum dicere praesumpserunt. Hoc autem indiculum Sacramenti, ego Bonifacius exiguus Episcopus, manu propria scripsi: atque positum supra sacratissimum corpus tuum, vt superius leguntur, DEO teste & iudice, praestiti Sacramentum, quod & conseruare promitto.

1.) exta: *Indiculus Sacramenti Bonifaciani inter Epistolas S. Bonifacii*, per NICOLAVM SERARIVM editas p. 163. Addatur

SERARIVS *Moguntiacarum Rel. L. III. XV. Notatione p. 290. Edit. recent. inter Scriptores Rerum Moguntiacarum.*

§. XX.

Deiunctus sic arctissimo vinculo Bonifacius ac inde a Gregorio III. Archi-Episcopi dignitate & Pallii honore ornatus, Synodo, in vrbe ignota vsque huc eruditis celebrata, Franciae Germanicae Praefulibus, tum de Pallii onere non cogitantibus persuasit, 1.) vti ad exemplum Galliae Metropolitanorum hoc Pallii graue munus peterent. Qui vero honos care nimis libertatis iactura emptus. *Nouas* etenim, facente illustrissimo Gallicanae Ecclesiae Praefule, 2.) cum aliis Europae Metropolitanis, qui pallium esse sibi necessarium putauerant, *Conditiones sibi a summis Pontificibus impositas coacti sunt amplecti & Scripro polliceri Subiectionem & obedientiam & per omnia praecepta eius canonice sequi.* Ipse tamen Bonifacius imprudenter se iurasse, graueque illud Sacramentum se exacte seruare non posse agnouit 3.)

1.) Conferatur IO. SCHILTERVS *de Libertate Ecclesiarum Germ. L. II. c. IIX. §. IV. VI. p. 183.* CONRINGIVS *de Constitutione Episcoporum Germaniae §. XXVI. p. 363.* maxime vero ipsius BONIFACII Epistola ad Cudbertum Coepiscopum, vbi plene narrat, qua ratione Pontifici se non tantum sacramento constrinxerit, sed alios quoque

Metropolitanos in hanc seruitutem perduxerit. Est ea digna quae legatur in *Serariana* Collectione No. CV. p. 144. fgg.

2.) PETRO de MARCA de *Concordia S. & I. Lib. VI. Cap. VII. §. VI. p. 816.*

3.) EPISTOLA ad Danielem Episcopum, quae *Tertia* est in Collectione SERARII p. 5.

§. XXI.

B. ergo Petro, & Pontificibus, qui huius se Vicarios iactant, subiectionem & obedientiam, se iuxta Canones exhibituros, Galliarum diuersos Metropolitanos exemplo Bonifacii iurasse, Formulae Sacramentorum docent, Episcopis, qui Pallia non anhelabant pristinam libertatem per breue tempus seruantibus.

§. XXII.

§. XXII.

Ex quo autem Gregorius VII. Monarchiam Pontificiam firmiter constituit, ambitiosissimo & callidissimo homini recepta iurandi Formula, qua *subiectio & obedientia* IUXTA CANONES promittebatur, non suffecit, sed pro absoluta, quam vsurparat potestate, eandem auxit, inque *Fidelitatis fere Iuramentum*, quale Dominis Vasalli iurare solent commutauit, 1.) quo Episcopos, cum primis Germaniae, Iura Henrici IV. Augusti & Libertatem Ecclesiae Germanicae ex parte tuentes, arctius adstringeret & obligaret Sedi Romanae, quam in summum fastigium euexerat. Cuius Iuramenti formula, licet peruulgata sit heic omnino locum meretur, ita 2.) concepta: *Ego N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto Petro, sanctaeque Romanae Ecclesiae, dominoque meo Papae G. eiusque Successoribus canonice intrantibus. Non ero neque in consilio, neque in facto ut vitam perdat aut membrum, vel capiatur mala captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit ad eius damnum nulli pandam: Papatum sanctae Romanae ecclesiae & regulas sanctorum patrum adiutor ero ad defendendum & retinendum, (saluo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam: nisi praepeditus fuero canonica praepeditio- ne. Legatum Apostolicae Sedis, quem certum esse cognouero in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium uisitato, nisi eorum absoluar licentia. Sic me Deus adiuuet, & haec sancta Euangelia.*

1.) is enim verus Capituli IV. X. de Iureiurando auctor, uti post alios doctissime comprobauit EMANUEL GONZALEZ TELLEZ Notis ad b. c. ubi & singulas formulas illustrauit.

2.) extat excitato iam Cap. IV. Sed a subsequentibus Gregorium

VII. Pontificibus ex arcanis Monarchiae Papalis rationibus, quibusdam in clausulis mutatum & auctum. Quas variationes erudite obseruauit cultissimus Iuris Canonico-Pontificii interpret Gallus FRAN- CISCVS FLORENS Aurelianen-

neasis primum inde Parisiensis
Antecessor *Tractatu ad Libri I.*
Decretat. Tit. VIII. de usu &

authoritate Pallii, Operum To-
mo I. p. 229.

§. XXIII.

Quo Sacramento, arctissime sibi Successoribusque
deuinxit Praefules Germanos. Sed initio id saltim praestitisse videntur Metropolitanis, 1.) quibus ex opinione
S. Bonifacii 2.) propter Pallia credita & recepta maior sollicitudo & cura incumberet quam ceteris Episcopis. Ex
Decreto Concilii Romani Anni 1102. a Praefulibus, Henrico VI. Domino suo primum adhaerentibus, sed mox ad
Sedis Romanae obedientiam redeuntibus, & Pallia accepturis hoc Sacramentum exegit Paschalis II. 3.) Idem fecit ex Decreto concilii Lateranensis a. 1179. Alexander III. qui per Legatum Hyacinthum Palliorum latorem a Germaniae Archi-Episcopis *Christiano Moguntino & Philippo Coloniensi*, iuramentum suscepit, quod nobis ALBERTVS STADENSIS 4.) conseruauit, ita conceptum: *Ego N. anathematizo & refuto omnem haeresin extolentem se aduersus sanctam Romanam Ecclesiam Catholicam praecipue vero Schisma Ostauiani, Widonis, & Iohannis & ordinationes eorum irritas iudico, & eis contradico & modo & in antea me obediturum iuro & promitto FIDELITATEM Sanctae Romanae Ecclesiae, & DOMINO MEO Alexandro & Successoribus eius, iuste intrantibus, IPSIQVE SERVIAM absque omni malo ingenio contra OMNEM HOMINEM secundum ordinem meum. Consilia eius quae mihi scripto certo mandauerit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam nec etiam pro periculo corporis aut membro. Legatum Ecclesiae Romanae honorabo & ducam & reducam, & iuuabo expensis. Sic, me DEVS adiuet & sancta haec Euangelia.*

1.) Fateor me non reperisse temporibus Gregorii VII. Formulam Iuramenti Fidelitatis ab Episcopis praestiti, quia id in collatione Palliorum faciendum, quae Palliorum onera

non dabantur Episcopis. Iuramentum quod Gregorio VII. ad formam Cap. 4. X. de Iureiur. nuncupauit Henricus Archi-Episcopus Aquileiensis extat inter ACTA CONCILII Romani VI. a. 1099.

4. 1099. habiti apud IOA. HARDVINVM *Tom. VI. p. 1586. C.* Aliud *Manassis Remensis Archiepiscopi*, eidem Gregorio factum reperitur inter Epistolas Gregorii huius, iniquitatis plenas, apud HARDVINVM *Tom. VI. p. 1388. C. No. XVII.* sed non est Iuramentum Fidelitatis ad formam a Gregorio praescriptam, promittit se Iurisdictionem Pontificiam agniturum, & Bona Ecclesiae suae non alienaturum.
- 2.) Euoluatur ipsius EPISTOLA *CV. p. 144.* Collectionis Serarianae.
- 3.) HERMANNVS CONRINGIVS equidem laudata Exercitatione VII. de *Constitutione Episcopo-*

rum Germaniae §. LXXIII. putat, primo omnium tale Iuramentum exegisse Paschalem II. sed summus Vir Gregorium VII. Cap. 4. X. de Iureiur. auctorem non adgnouit, nec legere potuit Formulas Sacramentorum Gregorio VII. factas, quas recentiores Conciliorum Editores LABBEVS & HARDVINVS exhibent. Euoluatur omnino CAESAR BARONIVS *Annal. Ecclesiasticor. Tom. XII. ad Ann. 1102. N. V. VI. p. 23. 24. Edit. Mogunt.*

4.) CHRONICO ad *Ann. 1179.* Collectionis *Rer. Germanicar. Kulpisio - Schilterianae p. m. 293.*

§. XXIV.

Licet autem Exactio Iuramenti huius perniciosi ac insoliti non vbique animis fuerit acquis 1.) acceptata, utpote quae Episcopos Regibus & summis Imperantibus iam deuinctos, alienae potestati subiectos reddebat, sensim tamen inter grauissimas Imperatorum & Regum persecutiones, cumprimis postquam Inuestiturae Episcopalis Ius Augustis eripuissent Romani Praefules, cum Metropolitanis omnes Suffraganeos ad promittendam interposito Sacramento fidelitatem & subiectionem compellere ausi, quod per erat facile ab eo tempore, quo per Calixti II. fraudes & vim Henrico VI. Inuestitura Episcoporum Germaniae plene fuit extorta.

1.) vti ex *cap. 4.* Significasti *X. de Elect. & Elect. Potestate & alia* Paschalis II. ad Archi-Episcopum Poloniae Epistola apud

CAESAREM BARONIVM *Annalium Eccles. Tom. XII. ad Ann. 1102. N. VIII. IX. X. p. 25. 26. seq.* Edit. Moguntinae, clarissime

fime patet. Vinam vero Germaniae diffensum hoc tempore, quis possit demonstrare.

§. XXV.

Omnes ergo hodie Germaniae 1.) & Orbis Romano-Catholici, quantum ego quidem inuestigare potui Patriarchae, Primates, Archi- & Episcopi, Abbates etiam hoc Sacramento PONTIFICI ROMANO tanquam ABSOLVTO MONARCHAE adstriguntur, ut Papatum S. R. E. i. e. Curiae Romanae usurpationes, defendant. 2.) Cuius Iuramenti, post tot mutationes & clausularum additiones summa calliditate factas, in Pontificali Romano Clementis VIII. auspicio Roman. 3.) edito formula recentior, ita concepta: *Ego N. Electus Ecclesiae N. ab hac hora in antea fidelis & obediens ero beato Petro Apostolo, sanctaeque Romanae Ecclesiae & Domino nostro, Domino N. Papae N. suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, aut consensu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, seu capiantur mala captione; aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur, quovis quaesito colore. Consilium vero, quod mihi credituri sunt, per se, aut Nuntios suos, seu literas, ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam. PAPTVM ROMANVM ET REGALIA SANCTI PETRI adiutor eis ero ad retinendum, & defendendum, salvo meo ordine, contra OMNEM HOMINEM. Legatum Apostolicae Sedis in eundo, & redeundo, honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo. Iura, honores, privilegia, & auctoritatem Sanctae Romanae Ecclesiae, Domini nostri Papae, & successorum praedictorum, conservare, defendere, augere & promovere curabo. Neque ero in consilio, vel facto, seu tractatu, in quibus contra ipsum Dominum nostrum, vel eandem, Romanam Ecclesiam aliqua sinistra, vel praecudicialia personarum, iuris, honoris, status, & potestatis eorum machinantur. Et si talia, a quibuscunque tractari vel procurari novero, impediam hoc pro posse; & quanto citius potero, significabo eidem Domino nostro, vel alteri, per quem possit ad ipsius notitiam pervenire. Regulas sanctorum Patrum, decreta, ordinationes, seu dispositiones, reservationes, provisiones, & mandata Apostolica, totis viribus observabo, & faciam*

ab

ab aliis obseruari. Haereticos, schismaticos, & rebelles eidem Domino nostro, vel successoribus praedictis, pro posse persequar & impugabo. Vocatus ad Synodum, veniam, nisi praepeditus fuero, canonica praepeditioe, Apostolorum limina singulis trienniis personaliter per me ipsum visitabo; & Domino nostro, ac successoribus praefatis rationem reddam de toto meo pastorali officio, ac de rebus omnibus ad meae Ecclesiae statum, ad cleri, & populi disciplinam, animarum denique, quae meae fidei traditae sunt salutem quouis modo pertinentibus & vicissim mandata Apostolica humiliter recipiam, & quam diligentissime exequar. Quodsi legitimo impedimento detentus fuero, praefata omnia adimplebo per certum Nuntium ad hoc speciale mandatam habentem, de gremio mei Capituli, aut alium in dignitate Ecclesiastica constitutum, seu alias Personatum habentem; aut his mihi deficientibus, per dioecesanum Sacerdotem; & clero deficiente omnino per aliquem alium Presbyterum saecularem, vel regularem, spectatae probitatis & religionis, de supra dictis omnibus plene instructum. De huiusmodi autem impedimento docebo per legitimas probationes ad Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Proponentem in Congregatione sacri Concilii, per supradictum Nuntium. Possessiones vero ad mensam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque impignerabo; nec de nouo in feudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum consensu Capituli Ecclesiae meae, inconsulto Romano Pontifice & si ad aliquam alienationem deuenero poenas in quadam super hoc edita constitutione contentas, eo ipso incurrere volo. Consecrator in gremio suo librum Euangeliorum am-
 babus manibus apertum tenens, inferiore parte Libri Electo versa, ab eo praestationem huiusmodi Iuramenti recipit, Electo adhuc coram eo genuflexo dicente: Sic me Deus adiuuet & haec sancta Dei Evangelia! Et ipsum textum Euangeliorum ambabus manibus tangente, tum, non prius, dicit Consecrator: Deo gratias.

1.) De Germania nostra certus sum-
 ac confirmatus exemplorum nu-
 mero. Prostant editae passim
 horum Iuramentorum forma-
 lae, quales variae in Collectio-
 nibus LINGIANIS, variis ex-
 scriptoribus compilatae, e. gr.
 REICHS-ARCHIVS Parte Pri-
 ma,

ma vnter Chur - Coeln p. 465. Iuramentum Abbatis Campidonensis Pontifici factum, extat apud LÜNIGIVM Contin. III. Spicileg. Eccles. in der Fortsetzung p. 78. Abbatis S. Maximini in eodem Spicil. I. Theil Fortsetzung p. 311. Abbatis Walckenriedensis Spicileg. Eccles. III. Theil. p. 863. Eadem Forma iurare quoque debent Abbatissae, vti ex Sacramentis patet, qualia olim fecerunt Abbatissae Quedlinburgensis Spicilegii Parte III. vnter denen Aebtrissinnen p. 261. Testatur quoque de communi hac praestandi huius Sacramenti obligatione, AUCTOR Scripti Publici: Factum & Ius Iuramenti Episcopalis, supra iam laudatus, atque rerum Ecclesiae Germanicae R. Catholicis sacris addictae, peritissimus p. 571. In Codice quoque MSCto Bibliothecae Ienenis, varias Causas, ad Capitulum Ecclesiae Herbipolensis spectantes, vti Titulus habet, exhibente, qui Laurentii Truchsessii Senioris Canonici & Iubilarii olim fuit, hoc Iuramentum tali exhibetur Inscriptio: Iuramentum CIVIS-

LIBET Episcopi quod facere tenetur Summo Pontifici.

2.) verbis scribo cordatissimi R. Catholici doctoris EMVNDI RICHERII Historiae Conciliorum Generalium Lib. I. c. XIII. p. 764.

3.) Romae 1595. F. cum figuris aeneis, actus liturgicos nitide exhibentibus f. m. 79. B. MARTINI LV-THERII tempore, nondum vulgata erat haec Iuramenti Formula, nam ipse breui Scripto: Cur & quomodo Christianum Concilium debeat esse liberum? Tomo IV. Ienensi Latino f. 595. a. profiteretur: Inspeci Pontificiale, & Librum Caeremoniarum, vbi certo deprehendi, eos iurare iuxta rescriptum Papae cuius tamen tenor, in neutro exprimebatur. Rogant igitur amicos pios & doctos, ETIAM APVD EXTERAS NATIONES, vtmibi fide dignum exemplar eius Iuramenti communicarent. Quod & factum est. Inde de verbo ad verbum recitat vir magnus, quod maximam partem cum eo quod inseruimus concordat, sunt tamen quaedam ex rationibus politicis addita & immutata.

§. XXVI.

Summa autem circumspectione, ne quis se ab hac Sacramenti huius praestatione, vlla ratione eximat, neue alia, quam quae Romae parata meditataque callide est forma fiat, vtque de interposito certa apud posteros notitia extet, cauent Praefules Romani. Quibus de causis Promoti

moti praesentes, ante Expeditiones Literarum Pontificiarum, quas Apostolicas vocant, facere illud Fidelitatis & Subiectionis Iuramentum debent in manibus prioris Diaconorum Cardinalium genu flexi in forma quam Clericus Cerimoniarius exhibet, qui de Iuramento est rogatus & facit inde Instrumentum & refert in Cancellaria qualiter talis Praelatus iuravit, neque in Cancellaria expediuntur Literae sine tali relatione & male & cum graui praeiudicio Apostolicae Sedis & ideo prouidendum. Ad absentes mittitur Forma Iuramenti cum aliis Literis. 1.) Sed prospiciunt ac prouident Pontifices, vti absentes Sacramenta haec ad normam suae voluntatis 2.) exactissime faciant. Olim praestari poterat per Procuratorem 3.) sed hodie 4.) principem personam solerter requirunt.

- 1.) Notitiam hanc debeo rarissimo inter Protestantes Libro, qui sub Titulo: *Rituum Ecclesiasticorum siue Sacrarum Cerimoniarum SS. Romanae Ecclesiae* Libris Tribus, praefixa CHRISTOPHORI MARCELLI Corcyrensis Archi - Episcopi, Epistola, *Venetis 1516. f. prodiit, fol. m. XLVII. b.*
- 2.) vti didici ex Innocentii XI. P. R. Breui ad Ioannem Godofredum de Gutenberg, Electum Herbipolensem, qua ipsius Electionem confirmans Consecrationem permittit, iuramenti tamen, cuius formula Roma transmissa fuerat, facta prius praestatione, his verbis: *Eidem Antistiti, vt recepto a te nostro & Romanae Ecclesiae nomine FIDELITATIS debitae SOLITO Iuramento, iuxta formam, quam sub BVLLA NOSTRA mutimus*

interclusam, munus ipsum tibi impertire licite possit, facultatem concedimus per praesentes. Voluimus autem, quod NISI RECEPTO a Te per ipsum Antistitem iuramento praefato, idem Antistes a Pontificali officii exercitio; & tam ipse, quam Tu a Regimine & Administratione tam temporalium, quam spiritualium, Ecclesiarum Vestrarum suspensis sis eo ipso. Nec haec cautiones sufficiebant Pontifici, addidit quoque: Praeterea etiam volumus, quod Formam Iuramenti huiusmodi a Te nunc praestiti Nobis, de verbo ad verbum, per tuas patentes literas tuo sigillo munitas PER PROPRIVM NVNCIVM QVANTOCIVS destinare procuret. Id quod iam B. Lutheri aeuo fuit vltatum, ita enim refert libello iam excitato Tomo IV. Ienensi Latino,

f. 292. *Quod* (Iuramentum) 3.) vide supra §. XVI. n. 2.
Episcopi electi omnes, non modo 4.) quod late probavit SOLORZA-
inurare, verum etiam in literas NVS de Iure Indiarum Tom. II.
referre, ac Romam mittere cogun- Lib. III. c. VI.
tur, antequam consecrentur.

§. XXVII.

Grauiſſima autem Germaniae hiſce ex Sacramentis, Epifcopo R. praefitis, detrimenta ac damna fuere enata. Enim vero, vt ea taceam, quae ipſa Iuramenti formula apertiffime loquitur, quaeque cordati *cap. 4. X. de Iure iurando* interpretes deduxere, explicate inde patet, cum Libertati Eccleſiarum Germaniae, 1.) tum Auguſtiſſimo Imperatori ac Imperio, eadem eſſe damnosa. Qui enim Auguſto Germanicarum Eccleſiarum ſummo Aduocato & Patrono, Imperioque, vnice fide & obſequio, vt antiquis reſcriptum temporibus, obligati eſſe debebant, vi virtuteque huius Sacramenti, alienae poteſtatis, non S. R. Imperii Germaniaeque ſalutem, ſed ſua commoda promouentis, iuſſa, grauiſſimis in negotiis accipere tenentur; Iudicem in cauſis perſonam & munus ſacrum tangentibus 2.) agnoſcunt; aduerſa publicae vtilitati conſilia, in arduis Imperii, Eleſtionum Auguſtaliſum, 3.) Legum publicarum 4.) Comitiorum 5.) rebus, ſuſcipere coguntur, imo quondam ne muſſitare 6.) quidem debebant, licet libertati Germanicae grauis eſſet Praeſul Romanus, qui contra nitentibus & auitum patriae decus maſcule tuentibus, periurii notam inurere, volebat.

1.) Iam Saeculi IX. aeuo, Germania ſeruitutem hanc agnoſcebat, in quam per Bonifacii *Iuramenta* perducta fuerat. Epifcopi enim Germaniae in CONCILIO TRIBVRIENſI A. 895. congregati, apud HARDVIVM Conciliorum Tom. VI. Part. I. p. 448. c. 30. decernunt: *Non noremus Sanctam Romanam & Apoſtolicam Sedem, vt quae nobis SACERDOTALIS mater eſt DIGNITATIS, (per Pallia ſub conditione Iuramenti) eſſe debeat magiſtra Eccleſiaſticae rationis. Quare ſeruanda eſt cum manuſuetudine humilitas, & LICET VIX FERENDVM ab illa*

la sancta Sede imponatur IVGVM
conferamus & pia deuotione to-
neremus.

2.) Inde est, quod aduersus Prae-
sules fractae pacis Publicae &
Religiosae reos, Augustissimus
Imp. & Imperium, poenam
Priuationis Secularis officii &
Regalium tantum decernere
possint.

3.) Ita vi huius Iuramenti Alexan-
der IV. P. R. An. 1256. Electo-
res Ecclesiasticos Pallii onera-
tos & Sacramentis deuinctos, a
Conradini optimi Principis Ele-
ctione retinuit vti patet ex Epi-
stola Pontificis apud GODO-
FREDVM GVILIELMVM
LEIBNITIVM Prodromo Iuris
Gentium Diplomatico p. m. 11. 12.
vbi: Intelleximus, quod instat
tempus ELECTIONIS CELE-
BRANDAE DE REGE in Im-
peratorem postmodum promo-
uendo - - - Vnde hic vehementer
vigilandum est - - - vbi de Ad-
uocato Ecclesiae agitur - - ne pro
Aduocato impugnator & pro de-
fensore assumatur vel eligatur of-
fensor. - - - Et ideo de Conrado
puero, nato quondam Conradi
est praecauendum omnino, ne ul-
lo modo intendatur ad eum, nec
nominetur ad hoc, nec ALIQVA-
TENVS ELIGATUR maxime
&c. Ideoque Fraternitatem tu-
am monemus - - - ac per Apo-
stolica tibi scripta in VIRTUTE
OBEDIENTIAE, SVB DEBI-

TO FIDELITATIS, quo nobis &
Ecclesiae Romanae teneris, ac sub
poena Excommunicationis, quam
ex nunc in Te proferimus, distri-
cte praecipiendo mandamus, qua-
tenus praesatum Conradum pue-
rum nullatenus in Regem, nec no-
mines, neque consentias in eun-
dem; ita quod excommunicatus
existas, si contra mandatum no-
strum facere vel venire praesump-
seris, & eundem Conradum no-
minaueris, vel elegeris, aut
in ipsam consenseris. Paruit
mandato quilibet Archi - Epi-
scoporum, quod secuta magna
& miserabilis rerum in Inter-
regno Magno vastitas & con-
fusio.

4.) Propter hoc Iuramentum An.
1555. OTTO TRUCHSESSIVS
Cardinalis, Episcopus Augustanus,
se non posse admittere Pa-
cem Civilem Euangelicae Religi-
oni dandam apertissime profite-
tur Protestatione, sua manu scri-
pta & Comitialibus Legatis
transmissa, contra aequissimae
& salutaris maxime huius Pa-
cis sanctionem. Extat haec Pro-
testatio inualida, latino sermo-
ne apud CAROLVM STENGE-
LIVM Comment. Rerum Augu-
stinarum p. 298. & germanico
apud LEHMANNVM Actis Pu-
blicis Pacis Religiosae Lib. I. c. III.
Conferatur Scriptio, cuius ti-
tulus: Protestatio Ottonis Truch-
sessii S. R. E. Ecclesiae Cardina-
lis & Episcopi Augustani defensa,
D 3 Di-

Dilingae 1630. 4. Compositio Pacis Dillingensis q. 67. Edit. I. & qu. 78. Edit. 2. atque: *Relation über des Heil. Reichs Stadt Augspurg iezigem erbaermlichen Zustand in Labren 1628. und 1629. vorgegangen An. 1630. 4. edita, p. 132. seqq.* Quas contra summe necessariam bonorum quorundam Ecclesiasticorum in tractatibus Pacificationis Westphalicae Secularisationem, remoras fecit *Franciscus Wilhelmus* Episcopus Osnabrugensis, ex parte huic Iuramento originem debent, confer ADAM ADAMI personati auctoris, *Relationem Historicam de Pacificatione Osnaburgo - Monasteriensi* p. 158. 340. Addatur tamen de ВУСКИСН *Observation. Historico-Politicis in Instrum. Pacis Obs. 41. ad Art. V. §. 24. p. m. 209.*

- 5.) Quod quidem voluit PIVS II. P. R. alias AENEAS SYLVIVS rerum & libertatum Germanicarum, sed patriae nostrae magno impendio, peritissimus, dum in caussa Confirmationis Dietheri Ienburgici electi Archiepiscopi Moguntini grauiissimi Libertatis Germanicae Vindicis, post longam tergiversationem absentem quidem tandem confirmaret, ea tamen lege adiecta, commemorante IOANNE GOBELLINO *Commentariis Pii II. Lib. III. p. 65. ut intra annum sanctam Sedem Apostolicam accedere teneretur, & ab ea* (Di-

rector hic summus rerum & Comitiorum in Germania) *VIVENDI NORMAM RECIPERE, idque Iureiurando affirmaret, quod per legatos potestatem habentes promissum & iuratum est.* Quo in Iuramento magnam partem insolito, vti ipse Dietherus in frequenti Germanorum conuentu, habita Oratione, quae in laudatis Commentariis Lib. VI. p. 143. extat, conqueritur: *illud inter cetera praeferens indignum requirebatur, ut CONVENTVS NATIONIS SVO INIVSSV NON COGEREM.* Praetereo alia multa Nationi Germanicae grauiissima de Decimis, atque Indulgentiis, ad quas praestare iubebar assensum.

- 6.) Eo delapsus, doctissimus alias ille Pontifex Pius II. est, vti & referente AVCTORE *Paralipom. CONRADI VRSPERGENSIS p. CCCCXL. scriptis ad Decanum & Capitulum Moguntinum literis de Diethero conquestus: qui vellet Sedem Apostolicam humiliare & IMPERIALEM EVEHERE, adiecerit: Quod vera etiam in Papam dicere, sit contra Iuramentum Episcoporum.* Alia grauiissima damna Episcopis Germaniae ex hoc sacramento oriunda animose, sed acriori stilo aperuit B. Lutherus, saepe iam excitata scriptione *Tomo IV. Ienensi Latino f. 595. b.* quae omnino legi meretur, quamque ita fere finit:

Ergo,

Ergo, ut compendio repetam, quisquis hanc clausulam iuravit, cogitur Pontificiae tyrannidi & libidini, per omnia etiam iniustif-

sima, & indignissima obedire, ab Episcopatu cadere, aut incurrendo periurii insaniam, seipsum inhabilem reddere &c.

§. XXVIII.

Quae cum ita sint comparata, tamque grauisissima Dubia: An per haec Iuramenta accipiat damna communis Patria Germania, non iniuste: *An salua conscientia talia Sacramenta sint & praestanda, & seruanda?* a quibusdam Germaniae Praefulibus fuit dubitatum, deque iisdem vel tollendis plane vel temperandis, consilia publice agitata, atque a Procerum Germaniae parte preces interpositae.

§. XXIX.

Medio siquidem Saeculo XVI. praepotentis Ecclesiae *Monasteriensis* Electus, *Wilhelmus Kettler* Ducis Iuliacensis quondam Consiliarius ac summi templi Monasterii Canonicus, ab Anno 1553. quo amplissima dignitas suffragiis sacrorum sodalium delata fuerat, de *Iustitia* huius *Episcopalis Iuramenti* grauisissimam habuit dubitationem, cumque ea per *Georgium Cassandrum* egregie cordatum inter R. Catholicos Theologum aliosque forte tolli haud potuisset A. 1557. die 3. Decembris 1.) resignauit.

Commercium literarium in hac causa.

1.) Causa Resignationis *Ketleri* atque successoris ipsius *Bernardi a Rasfeld*, plene haud paruit IOANNI GVALTERIO siue IANO GRVTERO *Chronico Chronicorum Ecclesiastico-Politico*, Annalibus Episcoporum Monasteriensium p. 1569. N. LI. LII. ubi: *Quare autem hi duo resignauerint, scire non potuimus. Forsitan vere perpenderunt, Episcopale munus plenum esse molestius, & in potentatu non esse solidam felicitatem, & se non satis*

conuenientes ad hoc onus arbitrati sum. Apposite magis eandem aperit DAVID CHYTRAEVS *Saxonia, ad An. 1557. p. 496.* Excunte anno (3. Decembr.) in *Monasteriensi Principatu Wilhelmus Kettlerus*, cum sacerdos nondum ordinatus esset, & a sacerdotio prorsus abhorreret, NEC ORDINARI VSITATIS RITIBVS PONTIFICIIS VELLET: *Episcopum Collegio resignauit, a quo postridie Bernhardus a Rasfeld Arnoldi filius*

cess

cesi praefectus est. Maior lux, ex Epistolis quas inferendas putauimus. Addantur verba B. Lutheri Tomo IV. Ienensi Lat.

f. 595. b.) Quare nihil mirum se docti & prudentes Canonici Episcopatum vltro etiam oblatum repudient.

§. XXX.

Merentur sane Epistolae hae, i.) huius in argumenti tractatione locum, quas integras certis de causis sisto :

i.) Inter *Illustrium & clarorum Virorum Epistolas Selectiores superiore saeculo scriptas, vel a Belgis, vel ad Belgas, quas P. BERTIVS Lugduni Batavorum ap. Ludovicum Elzevirium 1617. 8. edidit Centuria I. N. XX. seq. p. 85.*

seqq. quas indicauit mihi summe venerabilis Vir ERNESTVS SALOMON CYPRIANVS incomparabilis libri überzeugende Belehrung vom Visprung und Wachsthum des Pabstthums Cap. I. p. 21.

Doctissimo viro Georgio Cassandro, amico singulari, Coloniae.

„*QVAM QVAM omnibus (saltem piis) constat, Iuramentum quod*
 „*Episcopi hisce temporibus Pontifici Romano praestare coguntur, multa*
 „*impia & Christianae libertati aduersaria continere : tamen non de-*
 „*sunt, (vt quisque vir doctus pro acumine ingenii imperitis multa*
 „*persuadere potest) qui illud phaleratis rationibus excusent, atque de-*
 „*ferant. Cum autem ego is non sim, qui argutias aut potius fallaci-*
 „*as horum deprehendere, neque deprehensas solidis argumentis re-*
 „*darguere possim : cupio, vt tu pro tua singulari doctrina, singulas*
 „*impietates, nec non omnia illicita, quae in hoc iuramento continen-*
 „*tur, adductis rationibus annotare, & potissimum si iuramentum hoc*
 „*(dum protestatio siue cautela illa praecederet, scilicet si aliquid conti-*
 „*neret, quod verbo Dei aduersaretur, quod in iis nullo pacto obstrictus*
 „*esse velim) salua conscientia praestari possit, mihi que hoc nuncio indi-*
 „*cium tuum hac in re, vna cum supra dictis annotatis impertiri velis,*
 „*quo habeam, quod aduersariis qui multum in hoc sudant, respondeam, &*
 „*nihil homine Christiano indignum hoc in casu committam. Quod si*
 „*feceris, promereri studebo. Vale, raptim, Ahus 16. Nouemb.*
 „*Anno 1556.*

GVILIELMVS Electus
 Monasteriensis.

RE-

RESPONSIO CASSANDRI.

*Reuerendo & illustriff. Domino, D. Guilhelmo Episcopo
Monasteriensi Domino suo, plurimum
obseruando.*

„Reuerende & illustriff. domine. Cum A. T. literae mihi red-
derentur, valetudine eram paulo afflictiore, tum ob asperitatem tem-
poris, tum ob labores, quos in negotio mihi ab T. A. demandato su-
scipi. In quo singulos, certe praecipuos religionis nostrae articulos
dum tractare aggredior, in eorum tractatione longius progressus sum,
quam initio institueram. Huius specimen ad te mitto, vt iudices,
quam tibi haec ratio placeat, quod vbi a T. A. cognouero, in opere
suscepto volente Deo pergam. Hoc tamen specimen remitti cupio,
nam & impolitius scriptum est, & nondum a me recognitum. Quod
autem postulas vt *impietates & illicita*, quae in Iuramento Romano
Pontifici praestando continentur, adductis rationibus annotem & con-
fitem, & an tale iuramentum praecedente protestatione salua consci-
entia praestari possit: Negotium perplexius & difficilium est, quam vt
tam breui tempore, & ab hoc homine in hoc studiorum genere non ad-
modum versato praestari queat. Nam ad huius rei exactum iudicium
canonici iuris pericia non vulgaris requiritur: tum non satis scio, an
quae alia forma hodie, *quae* quae in Decretalium Libr. II. Tit. de
iureiurando continetur, in vsu sit, neque illud A. T. adiecit, quae sint
illae phaleratae rationes, quibus non nulli impietates, quas A. T. in
hoc iuramento contineri scribit, excusent & defendant. Haec quam-
uis ita se habent, dicam tamen, quantum breuitas temporis & valetu-
dinis imbecillitas, & eruditionis exiguitas patitur, quid de illo Iura-
mento, quod in Decretalium libris legitur, sentiendum putem.

Inseritur Iuramenti Formula ex Decret. Lib. II.

*Tit. XXIV. cap. IV. supra iam §. XXV.
relata.*

„Cum igitur de hoc iuramento, totaque causa, propter quam
hoc iuramentum a quibusdam bonis, vt opinor viris, Reipublicae &
Ecclesiae vtilitati consultum volentibus, tantopere defenditur, diligen-
ter vna cum studiorum meorum socio, quantum nostra facultas fere-
bat, inquirerem, omniaque accuratius expenderem, tandem haec
quam ascribo summa non *improbabilis* visa fuit. Primum itaque,
quod nos in hoc negotio non parum mouet, est, quod non raro ea rem-
pora

„pora incidant, *vt minora mala & incommoda subeunda sint metu maio-*
 „*ris malincurrendi, & fiducia excellentis alicuius boni obtinendi, modo*
 „hoc malum quod suscipiendum est, ex eo sit genere, quod cum nullo
 „peccato & periculo salutis sit coniunctum: alioquin firma fiat sen-
 „tentia Pauli, non esse facienda mala, vt eueniant bona. Item, si il-
 „lud malum, quod metuitur, & bonum quod speratur ad causam salu-
 „tis, & vitae aeternae pertineat. Videndum igitur erit, num in hoc
 „negocio huius iuramenti, demonstrari possit, ita se rem habere, vt eo
 „praestando *malum quidem aliquod & iniquum*, id est, incommodum,
 „durum & molestum subeatur, vt *maius malum, id est desertio officii*
 „euitetur, & potius bonum, id est, vtilis Ecclesiae procuratio obtinea-
 „tur: ita aliqua huius quaestionis soluendae ratio illucescet. Imprimis
 „igitur diligenter expendendum est, quae res nobis non perinde est
 „nota, num A. T. in eam necessitatem redacta sit, *vt non aliter officium*
 „*suum Ecclesiae & Republicae praestare possit, nisi de more hoc iuramen-*
 „*tum praestetur*, & magna aliqua spes proposita sit, fore, vt hoc iura-
 „mento praestito, eximia aliqua vtilitas in Ecclesiam & Rem publicam
 „redundatura sit, quae omnia iuramenti huius detractione & omisso-
 „ne impedirentur. Quod si ita est certe nihil tam durum & molestum
 „esse debet, quod non Episcopus ad Ecclesiae gubernationem legitime
 „vocatus subire debeat, vt vocationi suae, quantum in ipso est, satisfaciat.
 „Restat igitur nunc videre, num hoc iuramentum ex eo genere sit,
 „quod est incommodum aliquod adiunctum habeat, tamen cum pec-
 „cato & periculo salutis coniunctum non sit: & an aliqua ratio inue-
 „niri possit, quo hoc iuramentum sine Dei & conscientiae offensione
 „praestetur. Itaque in hoc genere hoc iuramentum & singulas eius par-
 „tes expendamus. Principio igitur, quod Pontifex Romanus Episco-
 „pos, praesertim occidentis, ad iuramenti necessitatem astringat, ali-
 „quem iuris & aequitatis praetextum habere videtur, cum iam olim Oc-
 „cidantis inspectio sit ei demandata, & praerogatiua quaedam inter Epi-
 „scopos concessa, & summa consensione haecenus obseruata. Illud au-
 „tem iniquum & maiorum institutis ac consuetudini contrarium appa-
 „ret, quod Romanus Pontifex extra suam Prouinciam & ordinationem
 „constitutas, tanquam clientes quosdam & vassallos, vt appellant, ad
 „iuramenti necessitatem adigit, & in iuramento Episcopis oblato, ali-
 „quid complectatur, quam vt ea praesent, ad quae ex Dei mandato, & of-
 „ficii sui ratione, & maiorum institutione teneantur, hoc est, vt fidei
 „integritatem conferuent, & eam obedientiam Episcopo Romano, quae
 „iam olim illi exhiberi consuevit, exhibeat. Talem enim formam iu-
 „ramentum a Bonifacio, post Episcopo Moguntino, Gregorio Papae II. praes-

praestitum: Et in Concilio Toletano huiusmodi quoque forma vni-
 cuique ad Ecclesiasticum gradum accessuro ante consecrationem praescribitur. Nempe vt fidem catholicam sincera cordis deuotione custodiens, iuste & pie viuere debeat, & vt nullis Operibus suis Canoniceis regulis contradicat, atque vt debitum per omnia honorem, atque obsequium reuerentiam praeceminenti sibi vnusquisque dependat. Hoc autem quo de agimus iuramentum, nonnullas ciuiles causas continet, in quibus Episcopi, non Papae sed Imperatori potius sunt obligati, cuiusmodi est illud, non futurum se in consilio, vt vitae aut corpori eius periculum aliquod intenteretur, neque reuelaturum se consilium, quod ad eius damnum tendat. Haec quamuis praeter rem ab Episcopo exigideantur, tamen huiusmodi sunt, vt nihil per se iniquitatis habeant, si modo recte intelligantur, quemadmodum & ipse huius Canonis interpretres hoc postremum de consilio non pandendo interpretatur. Hoc intelligo, inquit, de honesto consilio, &c. Nunc reliqua huius iuramenti capita expendamus. Quod igitur initio S. Petrus commemoratur, eique fidelitas promittitur, phrasia fuit superioris aetatis: hic tamen commoda interpretatio adhiberi potest. Ideo enim S. Petri nomen praeponi videtur, quod is Romanam Ecclesiam sincera Christi fide & doctrina instituisse, eamque primus ex praescripto diuini verbi administrasse credatur. Ita certe Felinus, quem in hunc locum videre nobis contigit, annotauit: Dicitur, inquit, seruari fides B. Petro, seruando fidem, quam ipse seruaui, & docuit: & sic intellige de Fide Catholica. Haecenus ille. Quare hac forma loquendi intelligi potest, se doctrinam illam & fidem quam B. Petrus Romanos docuit, fideliter conseruaturum eique obtemperaturum ac Rom. quoque Pontifici praesenti, eiusque successori quatenus illam doctrinam, quam a B. Petro acceperint, retinuerint & conseruarint. Iam reliqua quae sequuntur, commodiorem interpretationem admittunt. Fidelitas enim ea, quae Ecclesiae Romanae & Pontifici eiusque successoribus promittitur, ad hanc regulam exigipotest, vt iam diximus, in iis videlicet rebus, quae ad conseruationem sincerac doctrinae & verae fidei pertinent. Nam & illud quod de Regulis sanctorum Patrum defendendis & retinendis scribitur intelligi potest de iis regulis, quae ad aedificationem Ecclesiae pertinent, & diuinis mandatis non aduersantur. Item, quod se ad Synodum vocatum, venturum, Legatum Pontificis honorifice tractaturum, limina Apostolorum, aut per se, aut per alium quotannis visitaturum promittit, &c. ad politiam quandam Ecclesiasticam spectat, quae quatenus Ecclesiae vtilitati seruit, retineri potest. Illud quod de liminibus visitandis dicitur, ad eos tantum Episcopos pertinere dicunt, qui per

„per Italiam ad ordinationem Rom. Pontificis pertinent, aut alibi exem-
 „pti, aut immediate illi subiecti; ad quos initio solos hoc iuramentum
 „tum pertinuisse tradunt. Vnicum est in hoc iuramento, quod prima
 „fronte non modo durum, sed etiam iniustum apparet: nempe, quod
 „de *Papam Rom. Ecclesiae defendendo & retinendo* inferitur, incertum
 „enim videri possit, quid *Papatus* nomine intelligatur. *Si enim Papatus*
 „*nomine Tyrannis illa & iniusta dominatio, qua non modo contra ius diui-*
 „*num, sed etiam humanum Ecclesiae & Respublicas iam dudum oppressit,*
 „*multaque sibi arrogat tanquam iure diuino sibi debita, quae illi nec iure di-*
 „*uino, nec humano conueniunt, certe sine Peccato fieri non potest, ut quis-*
 „*quam se ad tyrannidem illam stabiliendam obstringat.* At si *Papatus* no-
 „mine intelligatur Primatus ille & praerogatiua, quam ei iam olim, tum
 „Graeci tum Latini detulerunt, vt in ordine Episcoporum propter vrbs
 „illius amplitudinem, & fidei sinceram, quae aliquousque ibi viguit, con-
 „stantiam, & Ecclesiae illius loci celebritatem primas obtineat, & pecu-
 „liariter procuracionem & inspectionem Ecclesiarum per Occidentem
 „habeat, nihil prohiberi videtur, quin & talis primatus, si vti iam dixi-
 „mus, ad Ecclesiae aedificationem non destructionem faciat, agnosca-
 „tur. Nunc igitur ostendimus, nihil in hoc iuramento, tam aperte in-
 „iustum aut illicitum contineri, quin ei commoda aliqua interpretatio-
 „ne succurri possit. Iam vero nemo est doctorum virorum, qui non in
 „eo consentiat, hanc esse rationem omnis iuramenti generalis, vt non
 „aliter obliget, nisi saluis, vt aiunt, conditionibus generalibus, in qui-
 „bus conditionibus haec exceptiones intelliguntur. Imprimis in omni
 „iuramento ius superioris excipitur: item, cum in genere aliquid iu-
 „ratur, semper intelligi debet, si honesta, licita, & moderata sint, quae
 „iuramento continentur, & secundum intentionem illam, secundum
 „quam ordinator iuramenti obligari voluerit & rationabiliter debuerit,
 „ita enim Scholastici & Canonistae loquuntur. Item Iuramenta secun-
 „dum intentionem praestantis non etiam recipientis a Deo iudicari, &
 „plura huiusmodi, quae a iuris vtriusque peritis adferri possunt, quae
 „cum diuino verbo contraria non sunt, & acquirate summa nitantur,
 „non aspernanda videntur. Itaque quamuis in singulis huius iuramenti
 „partibus, quae in diuersas sententias trahi possent, tacita intentio &
 „exceptio iuramentum praestantis, qui ea omnia ad acquirorem & meli-
 „orem partem trahat, coram DEO sufficere videatur, tamen in hoc tan-
 „to & tam periculoso negotio maiorem adhuc cautionem & diligentiam
 „adhibendam existimo, cum conscientiae consulendae, tum scandali
 „evitandi causa, nempe, vt si omnino hoc iuramentum qua forma in
 „Decretalium libris positum est, (Lib. 2. Tit. De iureiurand. cap. Ego N.)
 praec-

„praestandum sit, ante, coram Notario & testibus viris aliquot graui-
 „bus protestatio fiat, non quidem in genere tantum, sed de singulis quo-
 „que partibus, in quibus ambiguitas inesse, & in deteriore partem
 „torqueri possint, hoc vel simili modo. Quod promitto fidelem me
 „fore S. Petro non ita intelligi volo, quod numen aliquod B. Petro,
 „aut inspectionem cordium illi tribuam: sed quod doctrinam & fidem,
 „qua is Romanam Ecclesiam constituisse creditur, fideliter obseruatu-
 „rum me promittam. Item, quod iuro, me fidelem fore S. Rom. Ec-
 „clesiae, & domino Papae eiusque successoribus &c. sic intelligi volo,
 „quatenus illa Ecclesia in fide, ob quam Paulus eam tantopere com-
 „mendat perstiterit. Papae vero ipsi, quatenus & ipse eam fidem reti-
 „nuerit, & verbo Dei congruentia praeceperit. Item, per Papatum Ro-
 „manae Ecclesiae, nihil aliud intelligo, quam primatum illum & prae-
 „rogatiuam Ecclesiasticam, qua inter Episcopos ordinis & politiae causa
 „primas obtinuit, eaque aliquando ad vtilitatem Ecclesiae feliciter est
 „vsius: Nullo autem modo me potestatem agnoscere siue illa humano,
 „siue diuino iure arrogetur, quae ad Ecclesiae destructionem pertineat.
 „De regulis sanctorum Patrum defendendis ac retinendis, idem quoque
 „intelligo, quatenus scilicet aedificationi Ecclesiae seruiunt, & diuinis
 „mandatis non aduersantur. Nec abs re futurum puro, si & generalis
 „quaedam protestatio siue exceptio fiat coram eo, qui iuramentum ex-
 „cepturus est, in hanc sententiam. Mei instituti non est, vt hoc iura-
 „mento plus obligari velim, quam ad ea quae licita sunt & honesta, &
 „salua conscientia praestari possunt & debent. Haec autem de eo iura-
 „mento dicta sint, quod Decretalium libro continetur, non autem si
 „alia quaedam capita speciatim addantur, vt verbi gratia, Promitto me
 „per omnia, & in omnibus eam fidem retenturum, quam hodie Roman.
 „Ecclesia, & in ea Pontifex Paulus IV. profitetur. Item, promitto me
 „haereticos, praesertim Lutheranos appellatos persecuturum, omnes-
 „que eos pro haereticis & schismaticis habiturum, quos pro talibus ho-
 „die Rom. Ecclesia damnauit, &c. Haec capita cum specialia sint, hu-
 „iusmodi interpretationes & cautiones non admittunt, & tale iuramen-
 „tum penitus est detrectandum. Hac igitur cautione & moderatione
 „adhibita, tutius fortasse hoc sacramentum iurifurandi praestari pote-
 „rit, modo ea accedant, quae supra indicauimus: primum, si nulla
 „alia via & ratio inueniri possit in suscepio munere persistendi, nisi hu-
 „iusmodi plane iuramentum praestetur, alioqui tutissimum fuerit omni-
 „no hoc iuramentum, quod prorsus periculo non caret, declinare, aut
 „cerre tale dare iuramentum, quod mitiore & tolerabiliore forma con-
 „cipiatur. Deinde in hac iuramenti praestatione spectandum est, si via

„per hoc aperiatur, liberam & piam Ecclesiae reformationem facilius in-
 „stituenti, ita, vt hoc iuramento praestito, officio, quod Pontifici de-
 „beas satisfactum pures, & iam auctoritas aliqua & robar per id tibi ac-
 „cedat, vt in reformatione instituenda Pontificia auctoritas non tanto-
 „pere sit metuenda, si eam ad piam institutum impediendum conuer-
 „tat, alioqui est compertissimum, nullam tam moderatam & pruden-
 „tem reformationem institui posse, quam Rom. Pontifex sit approbatu-
 „rus. Idem videndum, si hoc iuramento praestito omnibus aliis diffi-
 „cultatibus, quae hoc institutum remorari possunt, occasio praescin-
 „datur. Summa haec est, videri mihi ita denuum hanc receptam iu-
 „randi consuetudinem, quamuis iniquam & duram, seruari posse, si
 „ingentis alicuius mali metus impellat, & insignis alicuius utilitatis spes
 „inuiter. Habes, Amplissime domine, quid de hoc negotio, post dili-
 „gentem cogitationem, & inquisitionem nobis videatur, quamuis ini-
 „tio in contrariam sententiam propendebam, quod tum omnes huius
 „negocii conditiones & qualitates non ita exacte expenderam non satis:
 „quamuis non dubitem, non omnibus satisfactum, imo vt ingenue fa-
 „tear, nec mihi per omnia satisfeci: certe nulla vnquam res plus labo-
 „ris & fastidii mihi attulit. Accessit ad difficultatem, quod argumenti
 „huius explicatio, non tam sacrarum rerum cognitionem, in qua parum
 „valemus, sed iuris etiam scientiam, in qua nihil propemodum intelli-
 „gimus requirebat. Praestitimus tamen, quod Deo adiuuante potui-
 „mus, & si quid peccatum est, id difficultati rei, & nimio fortassis pro-
 „mouendae Ecclesiae & conseruandae Pacis studio imputetur. Quare
 „ea quae dixi non pro certa & indubitata sententia, sed pro deliberatio-
 „ne, & probabili ex re praesenti consilio haberi cupio. Res sane per-
 „plexata est, de qua temere iudicare, periculi plenum sit: nobis satis fuit
 „rationem aliquam ostendisse, qua fieri posse putemus, vt impietatis
 „periculum euitetur, & conscientiae vtunque consulatur, hoc est, vt
 „nihil diuino mandato contrarium admittatur. Itaque huiusmodi consi-
 „silio, nulli praedicatum voluimus. Nolim etiam vt A. T. temere ac-
 „quiescat, sed rem diligenter expendat, & Deum nobiscum imprimis ro-
 „get, vt viam aperiat, & rationem commonstret, qua & conscientiae
 „consulatur, & officium non praetermittatur. Deus A. T. Ecclesiae &
 „Reipublicae incolumem conseruet. Quod Epistola haec rudius & de-
 „formius scripta sit, condonare A. T. debet. Nam cum amanuensi ca-
 „reamus, eodem, & pro famulo & exceptore vti necessum fuit, qui cum
 „adhuc pene puer sit, & latine non plane calleat, tarde & deprauatus scri-
 „bit. E Colonia Agrippinensi, postridie Ceciliae mane.

T. A. addidit.

GEOR. CASS.
Non

Non acquieuit Electus sed rem diligenter expendens has iterum ad Cassandrum dedit:

Doctiff. simul & pio Georgio Cassandro amico optimo.

„Quam sit res periculi plena, praestare iuramentum Romano Pontifici, quod habetur in ea: Ego N. de Iuram. ex posterioribus tuis ad me literis intellexi. Cum igitur in hac formula tot reperiantur difficultates, vt vix etiam ratio inueniri possit, qua *salua conscientia* praestetur, & ea consuetudo iurandi, quae hodie obseruatur, & ab Episcopis exigitur, longe lateque ab illa differat, ita vt non solum praerogativa Primatus ipsius Pontificis in Ecclesia, quam illi libenter concedo, verum etiam Papiistica tyrannis hoc iuramento stabiliatur, & omnis libertas Christiana adimatur, nec non quasi expressis verbis obstringamur, vt iniquissimas quasque Pontificias Constitutiones exacte obseruemus, & ipsius rebelles, in quorum numero multi pii & boni viri reperiuntur, persequamur, vltimus ex tenore iuramenti, quod hisce inclusum reperies, perpendere licet, non video an aliquis nomine Sanctiss. hoc iuramentum merito exigere, multo minus vt pius quispiam illud praestem si de omnibus hisce illicitis primum edoctus fuerit) absque incandalo & graui DEI offensione, iurare possit. Deus enim non irridetur, & quicumque illum non confessus fuerit coram hominibus, hunc quod negabit coram Patre qui est in coelis. Fateor quidem nihil non faciendum, quo honos Dei propagetur, & vt vnusquisque vocationi suae quantum in se est, satisfaciat: praesertim si ingens aliquis metus futuri mali euitari possit, aut spes non dubia insignis alicuius utilitatis praesentibus sit. At eiusmodi malum in casu nostro non puto imaginandum, neque talem spem, qua & Ecclesiae & Reipublicae in hisce extremis temporibus consulere, praestatione huius iuramenti propositam esse puto. Ersi maxime tale quippiam expectandum esset, non tamen essent facienda mala, vt euenirent bona. Verum cum ego in doctior sim, quam vt solide quidquam de hisce aut similibus iudicare possim, cupio vt tu, (vbi per otium & valetudinem licuerit) singula huius iuramenti verba diligenter examinare atque excutere velis, & quod de illis tuum sit iudicium mihi impertiri non graueris. Neque te moueat quid Canonistae aut alii Papiisticorum abusu suum fautores ad excusationem huius iuramenti conscripserint: verum quid verbo DEI consentiat, necne perpende. Ceterum quod specimen reformationis iam dudum concepisti auditu pergratum fuit & quamquam desiderio illius teneat videndi: tamen cum ego nihil hoc in negotio de meo possim

„sim addere vel detrahere, rogo, vt susceptum negotium, quam pri-
 „mum fieri poterit, exacte quantum Deus gratiae dederit, perficere, at-
 „que operi antequam ad me transmittatur, extremam apponere manum
 „velis. Tum si quid intellexero, cuius te meminisse oportuit, libenter
 „indicabo. Vale, Ahus 16. Decembr. An. 1556.

GVILIELM. Electus
 Monasteriensis

Iuramenti Formula, cum ea, quam §. XXV. exhibui fere
 concordat.

RESPONSIO CASSANDRI.

*Reuerendo & Illustr. D. D. Guilielmo Electo
 Monasteriensi Episcopo.*

„Accepi literas A. T. in quibus plenam iuramenti Pontifici Ro-
 „mano praestandi formam transmittis, & vt diligentius singulas eius
 „partes expendam, ac deinde sententiam meam transcribam petis. Ego
 „vero re considerata nihil inuenio, quod amplius dicam, quam superi-
 „oribus literis exposui. Agnosco sane eam esse in me ingenii & iudicii
 „tenuitatem, quae huic negotio explicando par minime sit, Quare ipse
 „alios eruditiores & acutiores audire, quam temere meam sententiam
 „proferre malim. Respondebo tamen paucis, literis A. T. Quod ita-
 „que ad diuinas literas attinet, quarum tu auctoritatem, vt par est,
 „imprimis requiris, certe de hoc negotio in iis nihil speciatim tradi-
 „tur. Sufficere illud videtur, quod Euangelii professio politicos actus,
 „quibus humana societas continetur, non prohibet modo nihil diuinac
 „& naturali legi contrarium admittatur. Itaque ad hanc societatem
 „tuendam quaedam homini pacis studio subeunda sunt, per se iniqui-
 „ora, id est duriora & grauiora, vt maiora mala euitentur, vel maiora
 „bona obtineantur. Neque ob id Pauli regula violatur, non sunt faci-
 „enda mala, vt eueniant bona, nam ea regula de iis malis intelligi de-
 „bet, quae vere mala, id est diuina & naturali lege prohibita sunt, qua-
 „le adhuc nihil simpliciter in hoc iuramento deprehendo. Quare mea
 „quidem sententia, quam tamen, non vt definitionem, sed vt consulta-
 „tionem haberi velle me dixi, non video cur hoc iuramentum, vt per
 „se & simpliciter impium reici & detrectari debeat, modo, vt ante quo-
 „que exposui, ex eo praestito ingens aliqua expectetur vilitas, quae
 „praetermissione iuramenti, aut impediatur, aut omnino tollatur: prae-
 „sertim adhibitis his conditionibus & interpretationibus, quas vnani-
 „mis omnium piorum & prudentum hominum consensus in huius-
 „modi

modi iuramentis adhibendas esse tradit: non obligari videlicet quem-
 quam iuramento, nisi ad honesta, possibile, moderata: item non
 amplius quam voluerit aut rationabiliter velle debuerit obligare or-
 dinator iuramenti. Itaque existimo in hoc iuramento animo contem-
 plandum esse Pontificem Romanum virum bonum & pietatis studio-
 sum, qui omnem hanc potestatem humanis constitutionibus, con-
 suetudine longa & consensu diuturno sibi permissam ad vtilitatem Ec-
 clesiae referre studeat, & in iudicandis rebus religionis, regulam diui-
 narum literarum sibi proponat. Nam hic decreta, ordinationes,
 sententias, dispositiones, reservationes &c. ad aequitatem diuinæ le-
 gis exigit, & non alio quam ad vtilitatem Ecclesiae referet, haereticos
 & schismaticos, non aliter quam ex diuini verbi regula iudicabit, ne-
 que alios sibi rebelles ducet, quam qui recte & pie monenti obtempe-
 rare recusent, neque alio modo persequi eos & oppugnare volet, quam
 iuris spiritualibus ad hoc a Christo concessis. Quis tali Pontifici iuris-
 iurandi sacramentum praestare detrectet? At dicat aliquis, da mihi
 talem Pontificem, et ego incunctanter ei tale iuramentum praestabo:
 Audio, verum iam supra diximus, omnes pios & prudentes viros in
 eo conuenire, ut in officio, quod sine peccato fieri potest superiori-
 bus exhibendo, non tam spectare debeamus quales sint, sed quales
 ex officio esse debeant, & mentem iurisiurandi non ex voluntate qua-
 cunque & intentione eius, qui vel instituit vel exigit iuramentum, sed
 ea tantum voluntate & intentione, quae rationi & aequitati atque adeo
 diuinæ voluntati consentiat: id est, vt vulgari more loquamur, non
 tam spectandum esse quid velit, quam quid rationabiliter velle debue-
 rit. Itaque si eo modo res se habeat, vt ex praestatione eius iuramenti
 magnum bonum, ex praetermissione ingens aliquid malum expecte-
 tur, causam non video, cur necessario vitari debeat, modo huiusmo-
 di quam dixi intentionem afferas, eamque protestatione facta decla-
 res, & ad eam exequendam animo comparatus & confirmatus sis.
 Habebit enim speciem quamdam iuramenti coacti: id est, metu
 extorti, eo inquam metu, qui in constantem virum cadat, quem non
 absurde definiunt, dum quis metu maioris mali fugiendi eligit minus
 malum. Si autem ex huiusmodi iuramento quod tot exceptionum,
 interpretationum, & protestationum subsidiis opus habet, non expe-
 ctatur insignis vtilitas, quin contra potius metuendum sit, ne eo prae-
 stito magis illaqueris, & intriceris, & ab exequendo officio, quod
 Deo & Ecclesiae debeas magis retarderis & abstraharis, tum sane nul-
 lo modo tam periculosum negotium suscipiendum esse putem, ne Do-
 minum Deum tentare videaris, dum te incaute, periculo, quod eui-
 tare

„stare possis, subicias. Erit enim iuramentum incantum & manifeste
 „periculosum: At qui, vt sapientis sententia dici solet, amat pericu-
 „lum, peribit in illo. Tunc autem vel maxime abstinendum erit, si
 „conscientia tali iuramento aduerferur, & mens sibi ipsa non satisfaciat.
 „Qui enim aliquid facit, quod dubitet, aequumne sit an ini-
 „quum damnandus est. Nam id cum fide seu fiducia fieri nequit.
 „Porro quod cum fide, seu fiducia non fit, peccatum esse Apostolus
 „testificatur. Haec habui Ampliff. Domine, quae ad haec tuas licen-
 „tias responderem, tu pro tua humanitate studium & voluntatem no-
 „stram boni consules. E. Colonia Agrippinensi, pridie Epiphaniae
 T. A. addidiff.

GEOR. CASS.

At enim vero, cum talis Protestatio qualem praescripserat
 Caslander, per rationes Hierarchiae Pontificiae nullo modo
 admitti posset, reseruacionesque ceterae Electi consci-
 entiae graues essent, delatam Electione dignitatem Episco-
 palem resignauit. Aliud consilium Gebhardo Truchsessio Ar-
 chi-Episcopo Coloniensi erat, qui grauitur de iniquitate horum
 Iuramentorum conquestus, 1.) liberare se ab hoc vinculo,
 retinere tamen simul opimum Praesulatum voluit, non ta-
 men ob alias notas fatis Reseruati Ecclesiastici causas, potuit.

1.) Passim in publico libello, quem
*Auschreiben und gründlichen
 warbafften Bericht* inscripsit, at-
 que 1583. 4. edidit, quo plagula
 F. 3. acrioribus verbis inter alia
 optat: *Letzlich auch die vom
 Pappf eine Zeitber, in viel Wege
 zu Erhaltung seines Primats und
 Tyranney, geschaerffte beschwer-
 liche und gottlose den Stifften
 aufgedrungene Iuramenta, wie-
 der abgeschafft und die von dem
 Bapfflichen Hauffen aller Chur-
 Fürstlichen, Graefflichen, auch
 Herren und Adlichen Geschlech-
 tern von den hohen Ertz und an-
 dern Stiffftern vorgenommene Aus-
 schließung, mit gutem Vorbedacht,*

*erlaubter weis abgevend moege
 werden. Addantur Defensio-
 rum Gebhardi, Ioannis nimirum
 Casimiri Comitis Palatini Rheni
 Ausschreiben in hac causa 1583. 4.
 propositum, & Georgen von
 Seyn Grafens zu Wirtgenstein
 Thum-Probsten zu Coelln &
 Collegarum Canonorum Pro-
 testantium Capituli Cathedralis
 Argentoratensis, Ausschreibn
 und gründlicher warbaffter be-
 ständiger Bericht 1585. 4. qui-
 bus passim grauissima damna in-
 dicantur, quae ex his Pontifici
 praestitis Iuramentis Germania
 atque Nobilitas Superior Infe-
 riorque habent.*

§. XXXI.

§. XXXI.

Querimonias quoque de hoc Iuramento publice gra-
uiterque non vno tempore & loco, tristi euentu fecerunt,
Electores, Principes Statusque Euangelicae veritatis Con-
fessores & Defensores. Cum primis ad Concilium a Pontificibus
Romanis Carolo V. & Ferdinando I. A. A. subinde indi-
ctum, saepius ab Imp. & Pontificibus solemniter inuitati,
tanquam minus vere liberum, nisi prius talia illicita, impia
Iuramenta publice relaxentur, ex animo contemnantur ac pror-
sus aboleantur, pluresque boni, docti & pii viri, huiusmodi
iuramentis non contaminati & infecti ad iudicandum admit-
tantur, i) optimo iure, circa salutaris Reformationis tempora,
recusarunt. Inde variis in Comitibus ac ceteris Conuentibus,
Ecclesiarum Germaniae & Capitulorum Libertates tab-
libus Sacramentis vniuersae Reipublicae exitiosis refringi
2.) atque ea immutari subinde & augeri in praeiudicium No-
bilitatis Germanicae, cui aditus ad Cathedralia Capitula
patet, aegre admodum tulerunt emendationemque postu-
larunt.

Grauiami-
na Statu-
um Euan-
gelicar. ad-
uersus haec
Iuramenta

1.) verbis potissimum scribo B.
MARTINI LVTHERI, scripti-
onis iam supra excitatae: *Cur &
quomodo Christianum Concilium
debeat esse liberum, Tomo IV. Ie-
nensi Latino f. 592.* qua, simpli-
ces homines, qui ex Concilio
Pontificio, Ecclesiae reforman-
dae magnam spem conceperint,
falli maxime scribit ea de causa:
*Quia omnes ubique Iuris & Theo-
logiae Doctores, item Notarii, Ab-
bates, Generales Vicarii, ministri
& Magistri Ordinum, EPISCO-
PI, ARCHI-EPISCOPI, Primate-
res, Patriarchae & Cardinales
omnes, vsque adeo Romano Pon-*

*tifici addicti, & in obedientiam &
seruitutem illicitis iuramentis
horrendissimis ac palam impiis ad-
acti & constructi tenentur, ut spe-
randum non sit, quenquam ex eis
pro Christi gloria, Euangelii veri-
tate, Ecclesiae puritate ac anima-
rum salute strenue laboraturum,
idque propter infinita pericula,
quae illis imminet, sive suspitio-
ne aliqua, CONTEMPTI AVT
NEGLECTI IVRAMENTI a-
spargerentur.* Quod inde expli-
catus, licet stilo paulo acriori,
confirmat. Eiusdem cum pio
doctore sententiae fuere Euange-
licae veritatis Confessores, ad
F 2 Con-

Concilium Mantuanum eodem a. 1537. quo excitata scripserat Lutherus inuitati, in scripto publico, cuius Titulus: *Vrsachen, so die Chur- und Fürsten, &c. auch Staende und Staedte warum sie Paps Pauli III. ausgefchrieben Concilium gegen Mantua angefetzt, billig verdeckt auch zu gemeiner Christlicher Einigkeit nicht dienstlich achten und haben*, apud HORTLEDERVM *Vrsachen des Teutschen Kriegs Tom. I. p. 104. 108. n. 18.* vbi: *Deshalben haben wir dieses ausgefchriebene Concilium billig verdeckt, die weil sich der Paps im Ausfchreiben ganz nichts vom Process vernehmen leßt, und sich nicht erbeit, diesen allerwichtigsten Handel, vor vnuerdecktigen, unpartbeyfichen zur Verhoer kommen zulassen, sondern fördert zu solchem Concilio mit klaren ausgedruckten Worten alle in die feinen VND DIE IHN MIT SCHRECKLICHEN EYDEN vnd Verfluchung verpschrt sind. Daraus leichtlich abzunehmen, was er für Process gedencet zu halten, vnd daß er, ob er gleich Part ist, in seiner eignen Sach wil Richter seyn.*

- 2.) *veluti in Comitibus Augustanis Anni 1582. quibus Evangelici Status inter alia Grauamina, proposuerunt: Dasß die von Adel sich beschwerten, daß von dem Paps, nach aufgerichteten Religions-Frieden, SOLCHE HEFTIGE VND FEHRLICHE EYDIN die*

*hohe Stifft eingefchoben, vnd den Geistlichen Personen aufgetrungen würden, die nicht allein dem Religions-Frieden vngemaß, sondern auch der Stifft vnd Teutsch-Landes vobhergebrachter Freyheit gaentzlich zuwieder, dardurch dem Paps aller Geborsam, und die Stiffts-Personen ausserhalb Teutsch-Landes gegen Rom zu ziehen und noch viel ein mehrers, einen und den andern seines Gefallens auf und abzusetzen, und sich also auch der Güter und Reichs-Lebn anzumassen, eingerumet würden, welches vor alten Zeiten dem Stuhl zu Rom von den Teutschen Erz- und andern Bischoffen nie verstatet worden, und gesaehrliche Sitten nach sich ziehen koenten, apud CHRISTOPHORVM LEHMANNVM *Aetorum Publicorum de Pace Religionis Lib. II. Cap. XLVIII. p. 191.* atque in illustri Viri BVCARDI GOTTHELFII STRVVI *Ausführlichen Historie der Religions-Beschwerden Tom. I. p. 342.* Quae de immutatis auctisque Episcopalibus & Sociorum Ordinum Equestrium Religiosorum Iuramentis quere lae saepius repetitae, refert curate laudata neruosa *Historia Struuiana T. I. p. 356. 366. 374.* Excitauerat forte Confessores Principes ac Status LVTHERVVS Libello an den Christlichen Adel Teuschler Nation von des Christlichen Standes Besserung *Tomo I. Altenburg. p. 693. vbi: Zum Achten,**

ten, daß DIE SCHWEREN GREVLICHEN EYDE AVFFGEHABEN wvürden, so die Bischoffen den Bapst zuthun gezwungen, ohn alles Recht, damit sie gleichwie die Knechte gefangen werden, vwie das vntüchtige vngelabryte Capitul Significasti, (vide supra §. XXIV.) von eigener Gewalt und grossen Vnuerstand setzet. Ist nicht gnug, daß sie vns Guth, Leib und Seel beschwören, mit vielen ibren tolln Gefetzen,

dadurch den Glauben geschwvecht, die Christenheit verderbet, sie nehmen denn auch gefangen die Person, ihr Ampt und Werck, dazu auch die Inuestiur, die vor Zeiten der Teufchen Kayser gewesen. Et paucis interiectis: Dievveil denn diß Stück eitel Gewalt und zu Schaden der armen Seelen, ist DER KAYSER MIT SEINEM ADEL SCHVLDIG, solche Tyranny zu vvehren und zu straffen.

§. XXXII.

Necessarium magis & legitimum maxime est *Fidelitatis & Vasalliticum* illud *Sacramentum*, quod AVGVSTISSIMO IMPERATORI Germaniae Regi & Imperio faciunt inter solemnia Inuestiturae tot Imperii bonis, iuribus, officiis ornati G. Archi- & Episcopi. Quod optimo constantissimoque iure apud omnes Europae gentes Princeps exegit, Antifites iurarunt, quum vnum ex fundamentis ac fulcris habitum sit Rerum publicarum, atque iudice doctissimo Ecclesiasticae Galliarum Libertatis assertore STEPHANO BALVZIO: 1) *multum interfit Principum, vt in ciuitatibus Imperio eorum subiectis tales instituantur Episcopi, qui populos verbo & exemplo doceant, iura Maiestatis non esse violanda; ipsique olim Occidentalium Episcoporum ob vrbis praerogatiuam primicerii Romani Praesules, 2) translato ad Francos & Germanos Imperio Romano, ante ordinationem & consecrationem suam, supra corpus B. Petri, vel ad Sancta Dei Euangelia, Augustis Imperatoribus Dominis suis ac Protectoribus fidei & subiectionis solemnes sponiones fecerint. De Italiae autem, Hispaniae, Franciae Occidentalis, Angliae Episcoporum Juramentis 3.) magno numero Scriptores Conciliorumque Acta testantur.*

V. Iuramentum Episcoporum G. Fidelitatis & Vasalliticum Aug. Imperatori & Imperio praestandum.

- 1.) *Notis* electissimae eruditionis ad AGOBARDVM, p. 122.
- 2.) Copiosa exempla ex monumentis Francisci collegit, quem iam laudauit BALVZIVS l.c. qui antiqui candoris vir ita argumentum finit: *Paulatim deim intravit in Ecclesiam regnum & qui per multum acui fuerant subiecti Principibus, eis postea illuserunt, calcantes etiam pedibus colla Dominorum. Rerum humanarum euripum!* Addatur omnino summe venerabilis CYPRIANVS laudatissimi Operis *der überzeugenden Belehrung vom Ursprung und Wachsthum des Papstthums* Cap. XI. §. II. p. 311. seq. atque in primis illustris Vir NICOLAUS HIERONYMVS GUNDLINGIVS eruditissima obseruatione de *Iuramento Clericorum, Gundlingianorum* P. IV. §. XIII. p. 297. seqq.
- 3.) Notitiam aliquam de Iuramento Fidelitatis Episcoporum Italiae exquire apud RADEVICVM L. II. de *gestis Frederici Imp. C. XXX. XXXI; Hispaniae concilium Tolosanum* X. de An. C. 656. Cap. II. apud HARDVINVM Tom. III. Fran-

ciae Occidentalis Archi & Episcoporum aliquot Sacramentorum Formulae memorabiles sane occurrunt, generalis Professio Episcoporum An. 873. in Placito generali apud Gundulfi villam comparet inter *Scriptores Annalium & Historiae Francorum* P. PITHOEI p. m. 509. *Hincmari* Archi-Episcopi *Remensis* inter *Acta concilii Duziacensis* I. apud HARDVINVM Tom. V. p. 1233. D. E. & *Hincmari* Archi-Episcopi *Remensis* inter *Acta concilii Pontigonensis* apud EVDIEM Tom. VI. Part. I. p. 177. VIII. D. *Angliae*, Paschalis II. P. R. Epistola ad *Anselmum* Cantuariensem Archi-Episcopum in *Conciliis* HARDVINI Tom. VI. Part. II. p. 1787. C. & cum primis memoranda controuersia inter eisdem Paschalem ac Anselmum & Henricum Angliae Regem quam ex optimis scriptoribus exposuit FRANCISCVS IVRETVS vir doctissimus, Obseruationibus ad IVONIS Episcopi Carnotensis Epistolam p. 707. seq. Edit. *Parisiens* d. a. 1610. g. Addantur GUNDLINGIANA Part. IV. §. XVII. p. 301.

§. XXXIII.

oppugnatur a Pontificibus Romanis.

Ex quo autem Romae Episcopi a capite suo, legitimam Imperatorum Italiae Dominorum potestatem summoerunt, facere amplius fidei obligationem, vario colore, non ipsi solum neglexere, sed a ceteris quoque Praefulis quos fere deuinctos tenebant, volebant nullum fieri Principi secu-

seculari, seu laico Hominium ab Insiurandum Fidelitatis in inuestitura, quantumvis secularis Beneficii, 1) idque occasione motae de Inuestitura muneris, Ecclesiastici controuersiae, perficere tentarunt. Gregorius VII. qui Monarchiam papalem ad fastigium euexit scripta Epistola decretali 2.) expresse id voluit: Vi Clericus a LAICO nunquam inuestitur, nec pro TERRA (Feudo) nec pro aliis rebus, (Juribus Regalibus) quas ab illo tenet, nec sibi Hominum faciat, sed omnino quae ab eo tenet, sibi antequam ullam patiatur iniuriam, dimittat. (Cuius tamen theologiae Pontificiae vltima pars Episcopis amplissimorum Territoriorum possessoribus minime fuit ad palatum.) Sin autem, gradum suum perdat. Secuti Gregorium Pontifices Urbanus II. 3) ac Paschalis II. strenue quod ille inchoauerat, perfecere, nam alter in Concilio Lateranensi interdixit: ne quisquam omnino Clericus Hominium Laico faciat. Quae decreta, cum seruare non possent Episcopi, plurimique illorum summam faciendorum Sacramentorum aequitatem agnoscerent, 4) Imperatores, Reges, Principes, cessis Inuestiturae per Annulum & Baculum iuribus, quae aduersus conspirantem per omnem fere orbem Clerum, tueri non poterant, executionem Homagii & Iuramenti fidelitatis masculae defenderent, Romae Episcopi, tandem Imperantibus sua in Episcopos Territoriorum & Jurium secularium possessores, Jura, salua relinquere fuere coacti, yti, iam alia Regna omittens, in Germania nostra contigit, initis Henricum V. Aug. inter & Paschalem II. A. 1122. solemnibus pactis, quibus Pontifex, datis Reuerfalibus 5.) Imperatori concessit: Electus autem Regalia (Welchlichkeit, Regalien, Obrigkeit, Iurisdiction, Chur und Fürstliche Würden) per Sceptrum a Te recipiat, exceptis omnibus, quae ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur, & quae ex his iure tibi debet faciat. Ex aliis vero partibus Imperii consecratus infra sex menses Regalia per Sceptrum a te recipiat.

asseritur
 ab Augu-
 stis

- 1.) verbis scribo laudati iam IVRETI *Observatiombus ad Ivonis Carnotensis Epist. CXC.* quae huc omnino pertinent, nam argumentum hoc eruditissime tractavit, & quae hinc inde conquifueram, vti video iam occupavit.
- 2.) ex Codice antiquo MSCto Thuani haec verba descripsit IVRETVS c. l. p. 707. Inter Epistolas Gregorii VII. quae Tomo VI. P. I. Conciliorum HARDVINI extant, talem exquirere non potui Conf. p. de MARCA de *Concord. Sacerd. & Imp. L. VI. Cap. VII. §. VII. VIII.*
- 3.) is certe veras reticuit causas, singularem aperuit, ROGERIVS HOVEDENVS *Annalium Parte I. an. 1099.* in Collectione Scriptorum *Reg. Anglican. HEN. SAVILE.*
- 4.) circa ea tempora quo seruebat inter Imperium & Sacerdotium haec controuersia, id agnouit WALTRAMVS Episcopus Numburgensis, bonae causae cordatus defensor, *Libello de Inuestitura Episcoporum per Imperatores facienda* in SCHARDII *Collectione de Iurisdictione Imperiali & potestate Ecclesiastica f. 711. seq.* & alii de quibus IVRETVS c. l. f. 710. Audiatur quoque Archiepiscopus Treuirensis princeps Legatorum Henrici V. Imp. oratione habita ad Paschalem II.
- Iura Imperii inuadentem, apud SVGERIVM *Vita Ludouici Grossi* inter FRAN. DV CHESNE SCRIPTORES *Rerum Francicar. T. IV. p. 289.* his verbis caussam iustissimam orans: *Temporibus Antecessorum nostrorum sanctorum & Apostolicorum virorum magni Gregorii & aliorum hoc ad IVS Imperii pertinere dignoscitur, ut omni electione hic ordo seruetur, antequam electio in palam ferretur ad aures Domini Imperatoris perferre & si personam deceat assensum ab eo, ante factam electionem assumere. Deinde in conuentu secundum Canones, petitione populi, electione cleri, assensu honoratoris proferre consecratum libere nec simoniace ad dominum Imperatorem pro REGALIBVS, redire, FIDELITATEM ET HOMINVM FACERE. Nec MIRVM. Ciuitates etenim & castella, Marchias, Telonea & quaeque Imperatoriae dignitatis nullo modo aliter debere occupare.* Responso Pontificis quae sequitur parum est apta.
- 5.) Transactionem hanc momentosam plures exhibent veteres & recentiores Scriptorum, euolue modo SCHILTERVM *Institutionum Iuris Publici Tom. II. Tit. XIII. p. 102. seq.*

§. XXXIV.

Virtute huius Transactionis de Regalibus, (*der Erz- und Stifft Weltlichkeit, Regalien, Obrigkeit, Jurisdiction, Chur- und Fürstlichen Würden*) inuestiendi per Sceptrum Episcopi G. consueta *Fidei & Subiectionis* Sacramenta iuraverunt Augustis, quorum exemplorum plena est Historia Imperii, plenae Episcoporum vitae. Ex multis pauca dabimus. Sic *Lotharius II.* Henrici V. successor etiam ante Confirmationem a Pontifice factam & per Annulum ac Baculum inuestituram, in *Germania, Norbertum* 1) sanctis postea adscriptum, *Archi Praesulem Magdeburgensem*, accepto prius Sacramento, & in Italia *Guibaldum Casinensem* Abbatem, 2) per Sceptrum inuestiuit, ipse tamen magnam de Principum Ecclesiasticorum virtute fiduciam habens, 3) *Fidelitatis Jramento* contentus, *Homagium* quod exigere poterat, libera voluntate & gratia, sine fraude tamen Successorum remisit. Quas augusti Juris reliquias contra Pontificum & Praesulum machinastutus aeterna memoria dignus *Fridericus I.* prudenter decernens: 4.) neminem ante consecrandum, quam a manu Regis Regalia per Sceptrum suscepisset, ac fidem rite obligasset.

1.) CHRONICON Magdeburgense apud MEIBOMIVM Tom. II. *Script. R. G. p. 326.* (Magdeburgenses) *communicato Regis consilio* - - Norbertum - - elegerunt. Qui mox cum SACRAMENTO REGI DEBITO Regalibus ab eo per Sceptrum inuestitus.

2.) PETRVS DIACONVS Chronici Casinensis Lib. IV. c. CXXIV. p. m. 569. 570. (Imperator) ad *Guibaldum: FIDELITATEM a Vobis de Casinensi Abbatia ideo non accipimus, quia dudum no-*

bis de Stabulensi Coenobio FIDELITATEM dedisti. Nolo vt Successores tui te trahant in EXEMPLVM, & dicant se Successoribus meis de Casinensi Coenobio ideo non facturos fidelitatem, quia a te nostri imperii Maiestas non exegit, sed consuetudinariam fidelitatem, quam a temporibus Caroli & deinceps Abbates de Abbatia Casinensi fecerunt, facere studeant.

3.) AVCTOR Narrationis de Electione Lotharii in R. P. PEZII *Scriptoribus Rer. Austr. p. 573.*
Lothar.

Lotharius ab Episcopis vniuersis scilicet XXIV. qui tunc aderant & Abbatibus quamplurimis pro imperii reuerentia, pro confirmanda regni ac sacerdotii vnanimi concordia & pace perpetua FIDELITATEM non indebitam de more suscepit, a nullo tamen spiritalium, vt MORIS erat, HOMINIVM vel accepit, vel coegit.

4.) Prouidentiam Augusti in Electione Magdeburgensi memoriae commendauit OTTO Frisingensis de Gestis Friderici I. Lib. II. Cap. VI. vbi narrationem suam finit: nec electum aliquem consecrandum, quam ab ipsius manu regalia per Sceptrum suscipiat. Adde RADEVICVM de Gestis Friderici I. Lib. II. c. XXX.

§. XXXV.

Effectus &
Formula.

Saluum itaque mansit Augustis nostris ac Imperio Jus exigendi *Vasallagium & Homagium* 1) a Praefulibus Germanis, Regni Statibus ab antiquis temporibus & Augustorum aliorumque liberalitate amplissimarum Prouinciarum & Iurium possessoribus, eminentissimisque Imperii Officiis ornatis, quod & intra annum & diem a die Electionis computandum, secundum Juris Feudalis placita, & Imperii Ordinationes 2) Inuestituram petentes, praestant, iisdem cum Secularibus Principibus fere Caeremoniis 3) postquam per Sceptrum infeudandi mos exoleuit, 4) iisdem cum aliis Vasallis formulis, *Reuerentiam, Fidem, Subiectionem, & Seruitia*, etiam armis facienda, iurato profitentes, qualem, vt ex multis vnicam 5.) adducam in animam Eminentissimi *Damiani Hartardi* Archi-Episcopi Moguntini, tanquam, Episcopi *Wormatiensis* An. 1677. per Legatum *Carolus Henricus L. B. de Metternich* iurauit, his verbis: *Euch, dem Allerdurchleuchtigst Großmaechtigst und unüberwindlichsten Fürsten und Herrn, Herrn LEOPOLDO, Roemischen Kayser, meinem Allergnaedigsten Herrn, von wegen des Hochwüridigen Erz-Bischoffen und Herrn, Herrn Damian Hartards, Erz-Bischoffen zu Maynz, des Heil Roemischen Reichs durch Germanien Erz-Canzlers und Chur-Fürstens, und in die Seele desselben gelobe und schwere ich auf das Heilige Euangelium, so ich hiemit leiblich berühre, und in Krafft und nach Inhalt des von Ihro Chur-Fürstlichen Gnaden empfangenen und zur Reichs-Hoff-Raths-Canzley über-*
ge-

gebenen schriftlichen Gewalts, daß ich der Regalien und Lehen wegen übers Hoch-Stift Worms, welche mir ietzo verliehen werden, nun hinführo von dieser Stundan, Euer Kayserl. Majestaet und des Heiligen Reichs Ehr, Nutzen und Frommen betrachten, und besoordern, nach allen meinem Vermoegen, und ob ich irgend verstünde, daß ichtwas vorgenommen oder gehandelt würde, wieder Euer Kayserlichen Majest. Person, oder das heilige Reich, demselben will ich getreulich vor seyn, und Euer Kayserlichen Majest. dessen ohne Verzug warnen, und sonst des Hochstiftis Worms und desselben Zugeboer wegen, alles das thun, was einem gehorsamen Chur-Fürsten, gegen Euer Kayserliche Majestaet, und dem heiligen Reich zu thun gebührt, von Recht und Gewohnheit wegen, getreulich, ohne Arglist und Gefährde, als wahr mir und meinem gnedigsten Chur-Fürsten Gott helffe und das heilige Euangelium!

- 1.) *ITTEPVVS de Feudis Imperii Cap. IV. §. IV. p. 155.*
- 2.) *ORDINATIO REGIMENTI Worm. d. a. 1521. §. 4. ORDINATIO Iudicii Aulici Imp. Ferdinandi III. Tit. 3.*
- 3.) *Ritus & Caeremonias Inuestiturarum recentiorum Seculorum haecque inter Principum aliquot Ecclesiasticorum, indicatis Actis Publicis conquisiuit & illustrauit perillustri Dominus a LVDEWIG eruditissimi in A. B. Commentarii Tom. II. p. 1186. 1191. 1192. Conferri merentur CASANDRI THVCELII Elesta Iuris Publici Curiosa Tom. I. Cap. V. p. 234. seq.*
- 4.) *Singulare omnino est, quod GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS V. C. Annotationibus ad SERARII Vitam Theodorici Ar-*

chi-Episcopi Moguntini Tomo I. Moguntiacarum Rerum p. 748. n. 2. memorauit, Sigismundum nempe Imp. Theodorico per Legatos Inuestituram Regalium petenti, Terras & Iura ab Imperatoribus Moguntinis Archipraefulibus tribui solita, Pofonii concessisse, simul autem voluisse, vt sibi Germaniam inuisuro apud Ratisbonam reuerenter occurrat praesensque Iureiurando interposito Clientis obsequia profiteatur; interim vero coram Treuirensi Fidelitatis dicat Sacramentum. Id enim Legatos Heri nomine praestare nolebat, his verbis in Affignationis formula mentem declarans: Doch so, vran vvir - - gen dussiben landen binuff gen Regenspurg kommen, daz den der ege-
G. 2 name

nante Dieterich -- persönlich zu ihm soll, als gewöhnlich ist. vns komme, und solche sine Le- 5.) apud VFFENBACH de Consti- ben MIT DEN BANYR von uns lio Imp. Aut. Cap. XI. Sect. II. empfangen, VND DEN AID p. 114. 115. seq. & THYCELIVM SELBS IN VNSEB HAND t. c.

§. XXXVI.

Expositis ita, grauissimorum Juramentorum ab Episcopis G. Pontifici R. ac Imp. Aug. omnino faciendorum, in Collifione Iuramento- rum Imp. & Pontifici praefictorum quodnam prauealeat: scopus G. Pontifici R. ac Imp. Aug. omnino faciendorum, origine, incrementis, indole ac formulis, subit mentem cogitatio: *Quodnam ex hisce Sacramentis, in eorundem ac obligationum inde oriundarum Collifione, quae aperte se prodit ex formulis, ac perpetua Sacerdotii & Imperii contentione, sanctius & antiquius habendum sit?* Qua in ardua maximique momenti quaestione potiora Jura Augustissimi Imperatoris atque Imperii esse puto & censeo. Licet enim Transactione inter Henricum V. & Calixtum II. concessa Inuestiturae Episcopalis iure, Pontificibus, qui a tempore Gregorii VII. id iam sumserant, tacite tributa esse videatur facultas obligandi sibi Jurisiurandi vinculo Episcopos in caussis negotiisque ad munus episcopale & personam ex parte pertinentibus, non tamen concessa ea potestas, tales petere & exigere obligationes sacramenti religione munitas, quae aduersae sunt saluti Germaniae, quae turbant quietem publicam, quales 1.) iam indicavi. Nunquam enim Augusti & Germaniae Proceres in eas Iuramentorum formulas consenserunt, quas teste & callide subinde mutauit & auxit Curia Romana, quarum magna pars cum primis ea, quae de Alienationibus Bonorum Ecclesiasticorum agit, fatentibus magni nominis Pontificii Iuris interpretibus, nunquam recepta 2.) fuit, qui simul agnoscunt 3.) Iuramenta contra Ius Publicum facta non valere. Iura illa, ad quae in hac caussa prouocant Pontifices in propria commoda callide sunt cogitata, sed non ab omnibus cumprimis in rebus salutis publicae agnita. Accedit, quod hisce Iuramentis in iis clausulis quae Rei publicae aduersa, Legibus Imperii publicis, 4.) gra-

4.) grauissimis functionibus, obligandi vis sit adempta. In omnibus ergo negotiis Imperii & salutis publicae, Episcopi Germaniae Principes & Proceres Regni, ea consulere & facere debent, quae fides Augusto & Imperio praestita postulant, ac cogitare sapienter, omnia negotia, quae per Leges publicas nulla, quae aduersa patriae sunt, non posse aliquam efficaciam consequi ex Iuramentis Legibus publicis damnatis & reiectis.

1.) §. XXXVII.

2.) Pars Iuramenti Episcopalis recentioris Pontifici praestandi, desumpta est ex Cap. un. *Ambitiosae Extrauagant. comm. de rebus Ecclesiae non alien.* at enim uero testante MARTINO AZPILCVETA, Nauarro, oraculo Iuris Pontificii, in *Manuali Confessoriorum* c. 17. n. 15. constat. Consuetudinem valere contra illam Paulinam *Ambitiosam*, credere que se, NULLI BI ESSE receptam, & cap. 27. n. 15. Haec Extrauagans non vetat alienationem in casibus permixtis in Iure: & in nibilo fuit recepta iuxta Syluestrum v. *Alienatio* q. 13. Caietan. voce *excommunicatio* c. 75. Et Consuetudo valet contra illam: & credimus nullibi esse receptam. Vti explicat ac eruditissime ex consensu Pontificiorum comprobauit HERMANNVS CONRINGIVS, solidissima *Animaduersione* in Bullam Innocentii X. qua Pacificationi Westphalicae con-

tradixit p. 316. 318. seq. & in *Consultatione Catholica*, quam de *Pace Perpetua Protestantibus danda*, inter ipsos Pacis tractatus proposuit §. VII. p. 13.

3.) VILDOVICVS ENGEL *Collegio vniuersi Iuris Canonici Lib. II. Tit. XXIV. n. 9.*

4.) I. P. O. Art. XVII. §. 3. *Contra hanc Transactionem vltimae eius articulum aut clausulam nulla Iura Canonica vel Ciuilia, communia vel specialia Conciliorum decreta --- Religiosorum ordinum regulae aut exemptiones, siue praeteritae, siue futuri temporis protestationes --- Iuramenta --- vel vllae aliae quocunque nomine aut praetextu excogitari poterunt exceptiones unquam allegentur, audiantur aut admittantur, & iisdem verbis I. P. M. Cap. XVI. §. 113. Commentarii vice legi potest summi viri HERM. CONRINGII *Animaduersio* in Bullam Innocentii X.*

§. XXXVII.

Sunt quoque inter Episcopos G. qui vel plene Iuramento Superioritati Territoriali subiecti, veluti Pragensis, ta Episcoporum Vien- porum Do-

G 3

Dominis
Territorialibus vel
Directis
facta.

Viennensis, Neostadtensis, Gurcensis, Seccouienfis, Lauantinus, Labacensis; 1) vel in Prouincijs, vbi Landfasciatus viget, possessiones suas, praedia, iura, habent, horumque ratione, aut perse, aut per Officiales, Dominis Territorialibus ac quandoque directis *Iuramenta* vel *Subiectionis*, vel *Fidelitatis* facere debent, quemadmodum *E. Bambergensis*, ob Dynastias in Ducatu *Carinthiae* sitas, per *Vice Dominos* suos 2.) Homagium praestitit; *Commendator Ordinis Teutonici*, *Balliuiae Hassiacae*, quae *Marpurgi* sedem habet, reseruatis tamen obligatione iurata Supremo Magistro debita & Iuribus Ordinis, Serenissimis *Hassiae* Landgrauis & Potentissimae Domui *Saxonicae* ob Confraternitatis pactum, de *Subiectione Territoriali* An. 1567. fidem solemniter 3.) dedit. Episcopi *Vratislavienses* quoque *Regibus Bohemiae*, 4.) alii, alijs iurarunt.

- 1.) *ITTERVS de Feudis Imperii Cap. IV. §. V. p. 156.*
- 2.) Legatur **CHRISTOPHORI ABELE kurtze doch vvarbaffte in Iure & Facto vvolbegündete Gegen-Deduction der Oesterreichischen Iurium vvieder die vom loeblichen Fürstlichen Stiff Bamberg im Druck abgegebene Informations-Schrifft, Viennae 1668. f.** vbi in *Appendice Documentorum*

Formula Homagii *Clagensfurti* 1567. praestiti sub *Lit. H.* comparet. Addatur Extractus Protocolli Comitiorum Prouincialium *Lit. L.*

- 3.) **LÜNIG** *Continuatione Spicilegii Ecclesiast. p. 379.*
- 4.) **LÜNIG** *Parte Spec. Contin. I. vnter Schlesien in Supplement. vlterior. p. 480.*

§. XXXVIII.

Appendix
Iuramentorum
Pro-missorio-
rum.

Seriem *Iuramentorum Promissiorum Praesulum* G. claudant hac vice *singularia* quaedam *Sacramenta*, quale An. 1642. Curia Romana a postulato ac confirmato sub spe futurae successiois Coadiutore Abbatiae *Fuldensis*, *Iohanne Salentino*, postulauit 1): *vt dictus Coadiutor coram Literarum Apostolicarum executore iuret, se non modo reformationem a Nuncio Apostolico Anno 1627. in praedicto Monasterio institutam & peractam, nulla apposita limitatione obseruaturum;*

rum; sed etiam Decisioni Rotali super dubio anni 1630. dato: An scilicet Monachi dicti Monasterii, tam ignobiles, quam nobiles habere debeant vocem Capitularem, quandocumque illa promulgabitur, statutum & pariturum; Ac denique iureiurando affirmet, in huiusmodi postulatione aut illius occasione nullas prorsus Capitulationes, Conuentiones, aut Pacta inter Abbatem Coadiuuandum, Coadiutorem ipsum deputandum, Capitulum praedictos, aut eorum aliquos respectiue esse, vel fuisse contractas aut quomodolibet imitas. Horum quoque Iuramentorum omnium & singulorum Instrumentum authenticum quam primum ad urbem transmittere teneatur. De conferendis curate, non alienandis, pignori dandis, imo nec extra Ciuitatem Bremensem, nisi in casu necessitatis portandis Reliquiis & Lapidibus pretiosis Ecclesiae Bremensis, ad sancta DEI Euangelia per se corporaliter sua manu tacta, An. 1464. iurauit 2.) Henricus II. Archi-Episcopus & Administrator Bremensis Comes de Schwarzborch. Adde Iuramentum Wolfgangi Praepositi Bercholdsgadensis, quo Anno 1541. tactis sacrosanctis scripturis, in manus Vicarii Generalis & officialis Curiae Salzburgenensis ac Commissarii deputati Ernesti Archi-Episcopi Salzburgenensis promisit, 3.) se velle: Das Haellen-Amt (Salinarum) zu Schellenberg, als des Hochwürdigsten Fürsten, seines gnädigsten Herrn von Salzburg &c. Hellinger daselbst und in seinen Nahmen wesentlich, stiftlich, ireulich vnd erbaulich inhaben &c. Alia Episcoporum in negotiis Secularibus e. gr. quando Iudices constituuntur Camerales, Deputatos agunt Ordinarios, quia nihil singulare habent, omitto, & alia iura cumulare nolo.

1.) desumti ex Protocollo Congregationis Rerum Consistorialium in publico Scripto: *Factum & Ius Iuramenti Episcopalis s. Capitulationum Herbipolensium s. 549.* Nescio tamen an graue Libertatibus Fuldenfibus Iura-

mentum fuerit praestitum, quod docebit forte in posterum insignis & doctissimus Fuldenfis Historicus IOAN. FRIDERICVS SCHANNAT.

2.) Formula Iuramenti extat apud LÜNIG *Spicil. Ecclesiastici Fortsetzung*

setzung des ersten Theils im Ap- 3.) integrum extat apud EVNDEM
pendice zu denen Eriz-Stiftern l. c. p. 1036. 1042.
p. 124.

§. XXXIX.

II. Iura- Inducatis *Iuramentis*, quae obseruantia, pacta & leges
menta Ad- postulant, iam II. *Affertoria* ordine succedunt, ex qui-
fertoria bus aliqua subinde in summis Imperii iudiciis sunt inter-
Principum ponenda, quum ex parte vera sit illa Iuriconsultorum sen-
Ecclesiasti- tentia: *Principes inter se*, maxime quando in Iudiciis liti-
corum G. gant, *vti iure priuatorum*, dummodo conditio illustris &
libertas saluae maneant. Lubens fateor, me in Rerum
Camerarium Actis, quae formis expressa prostant, quan-
tum temporis permittit angustia, diligenter illustrem ho-
rum Iuramentorum Praxin, & singularia exempla perue-
stigasse, sed praeter *Purgatoriorum* quaedam vestigia, ra-
tam huius argumenti mentionem deprehendisse.

§. XL.

Purgatori- *Purgationis* vero *Iuramentum* antiquum satis & ma-
um Iura- xime inter ecclesiasticae dignitatis personas vsu frequen-
mentum. ratum, 1.) cum primis in *Francorum* regno, 2.) quod &
Germanias nostras suo olim complexu tenebat. *Pipi-
nus* siquidem & potissimum *Carolus M.* de eodem ad nor-
mam a Pontificibus Romanis praescriptam redigendo,
variis in Comitibus ac Synodis consularunt atque Capi-
tularia 3.) ediderunt. Frequens inde *Sacramenti Purgatorii*,
vt verbis Iuonis Carnotensis scribam, vsus, in caus-
is potissime criminalibus, ceu varia, cum *Purgatorii sim-
plicis*, vti DD. appellant, tum *non simplicis*, adiunctis sci-
licet pro status qualitate *Compurgatorum*, *Sacramentalium*,
numeris, *Exempla* decent, quae larga manu praebent con-
ditores *Annalium Ecclesiasticorum Caesar Baronius*, alii,
Rerumque Francicarum Scriptores, quorum paucissima
cum sint ex ipsa nostra Germania, haec serie longa com-
me-

memorare nolo. Magis insignia forte patuissent, si curatori studio, Annales & Historicos Ecclesiarum Germanicarum perquirere licuisset. Sufficiat igitur vnicum idque illustre satis ex Archi-Ecclesia *Moguntina* petitum, *Ioannis II.* gente Nassouii, Archi-Episcopi exemplum, qui ob caedem *Friderici Brunsvico-Linaeburgensis* Ducis, ex auctorato *Venceslao*, quorundam consiliis ac suffragiis Imperio destinati, variis suspicionibus grauatus 4) apud *Friderici* fratrem *Bernbardum*, *Ruperto* Comite Palatino Rheni, Duce Bauariae, summo Germaniae in Rheni partibus & vbi Franconica iura viguere Iudice, Comitibus permultis aliisque dignitate illustribus viris praesentibus, Iureiurando solemniter interposito 5) se purgavit. De fracta quoque Pace Publica inculpati, quorum in numero, non vna vice, quod dolendum, fuere, qui Pacis esse debebant seruatores Episcopi, praestare debent ex Legibus Publicis 6.) *Purgatorium Sacramentum*, quod tamen ab Electoribus ac Principibus reis fieri potest, per nobilem genere Procuratorem. Terribile fuit Iuramentum, quo *Rupertus*, *Abbas Limpurgensis*, exigente *Arnoldo Episcopo Spirensi*, reuelationem de abstinencia a piscibus, ouis, lacticiis & omnibus generaliter, quae vel vixerunt vnquam vel vivere potuissent, ab Ordinis Benedictini Monachis, obseruanda, diuinitus vti falso adferebat, confirmavit. 6)

- 1.) Titulus integer X. de *Purgatione Canonica* & eruditi Interpretes, interque hos *ZEGERS* *BERNARDVS* *van ESPEN* *Iuris Ecclesiastici vniuersi* P. III. Tit. VIII. p. 1072. Operum, Edit. Colon.
- 2.) Euoluantur vici summi *HIERONYMI BIGNONII Notae ad Marculfum, Capitular. Re-*

gum Francor. Edit. Baluzianae Tom. II. p. 923. 924.

- 3.) CAPITVLARE *Aquisgranense*, siue Capitulare Primum Anni 803. n. VII. apud *STEPHANVM BALVZIVM* *Capitularibus Regum Francorum* Tom. I. p. 383. Aliud CAPITVLVM apud *EVNDEM* Tom. I. p. 386. Item aliud CAPITV-

H

LVM

LVM apud EVNDEM *Tom. I. p. 386.* Item aliud CAPITV-
LVM de Purgatione Sacerdotum
qualiter facta fuerit *Warmacia*
secunda vice *Tomo I. p. 386. &*
Tomo eod. p. 188. Conferantur
ISAAC Episcopi Lingonensis
Canones Tit. XI. III. Tom. I. p.
1277. quibus Leonis III. Gre-
gorii II. ceterorumque Roma-
nae Ecclesiae Episcoporum &
reliquorum Sacerdotum siue
Orientalium & Graecorum Pa-
triarcharum, & multorum san-
ctorum Episcoporum omnium
ceterorumque Sacerdotum sen-
tentias de hoc Iuramento Pur-
gationis sequitur. Addatur
quod ritus Sacramenti huius at-
tinet Dominus du CANGE *Glos-*
sorio vocibus: *Iuramentum, Sa-*
cramentales, Purgatio, atque
doctissimus Abbas Gallus VER-
TOTIVS de *Iuramentis veterum*
Francorum erudita Disquisitione,
quae in *Actes & Memoires de*
l'Academie Royale des Inscr-
ptions & belles Lettres Tom. II.
extat.

4.) SERARIUS *Moguntiacarum*
Rerum Lib. X. §. IV. V. additis
doctissimi IOANNIS *Notis p.*
713. 715. Edit. recent.

5.) vti ex documentis patet pu-
blicis *l. c.* insertis potissime ipsi-
us Ioannis II. Archi-Episcopi
ad Argentoratenses literis, qui-
bus declarandae innocentiae
caussa refert: *Das ir (und)*

ander vnser Herren, Fründe,
und allermennlichen ersinden und
sehen meget das uns die geschichte
vnd rydderloge getrupveluben leit
ist, vnd vvir uns der auch, hude
vff diesen tag gein den Hochge-
born Fürsten Herrn Bernhart Her-
zogen zu Lüneburg des egenan-
ten Hertzogen Frederichs seligen
Bruder, in geinwertigkeit vn-
sers lieben Herren Ruprechts,
Pfalzgraue by Rine, vnd Her-
zogen in Beyren, etwie viel
erber Grauen, Herren, Ritter,
vnd Knechte, ,, mit vnsern
EIDE CLERLICH GELV-
TERT vnd entschuldigt haben, ,,
&c. ex Archivio Argentoratensi
produxit VLRICVS OBRECH-
TVS Apparatu Iuris Publici
p. 53.

6.) ORD. CAM. P. II. Tit. X. iun-
cto §. 5. Conferantur ANDRE-
AS GAILIVS de *Pace Publica*
Lib. II. c. VII. LVDOLPHVS
SCHRADER *Traclatu Feudali*
Part. X. Sect. XX. n. 239. p. 620.

7.) extat Iuramentum in IOA.
FRITHEMII *Chronica Mona-*
sterii Hirsaugiensis Operum Hi-
storicor. a FREHERO editor.
Tomo p. 118. ita conceptum:
Ego Rupertus Dei gratia Lim-
purgensis Ecclesiae abbas, dico,
affirmo & iuro, coram omni-
potente Deo, omnibus sanctis eius,
& vobis Domine Arnolde, in
animam meam super hoc corpus
& sanguinem domini nostri Iesu
Chri-

Christi verum, quod natum est ex virgine Maria passum & immolatum in ara crucis pro nobis, quod reuelationes istae, quas scripti in parte & in toto, non sunt fittae, non falsae, non phantasticae, non diabolicæ, non excogitatae ab homine, non deceptoriae, neque per humanam industriam adiuuentae, sed mihi diuinitus reuelatae, verac, sobriae, angelicae & diuinæ: sic me Deus, & hoc corpus Domini nostri Iesu Christi, quod in manibus meis teneo, nunc in extrema hora mortis meae, ac nouissimo die iudicii adiuuet, saluet & susci-

piat. Et si aliter est quam dixi & iurati, tunc hoc Domini nostri Iesu Christi venerabile corpus non pertransseat guttur meum, sed haereat in faucibus meis, strangulet me, suffocet me, ac interficiat me statim in momento: & non sit mihi locus in coelo cum electis Dei, sed sit mihi portio cum Dathan & Abiron in inferno & Iuda traditore, cum Herode & Pilato, qui Dominum crucifixerunt, & cum diabolo & angelis eius, in centro gehennae statim abhinc nunc & semper sine fine in aeternum. Amen!

§. XLI.

De Iureiurando, quod *Mixtum* appellant, ac III. Iura. quorsum *Calumniae Iuramentum generale* referunt, quod heic memorem fere nihil 1.) habeo, quum ex *Lege Imperii publica, Ecclesiastici Germaniae Principes cum Mixtum Calumniae* Secularibus, horumque etiam *Consiliarii (der Churfürsten und Staende verpfflichte würckliche Raethe)* vti est notissimum, (so viel ihrer Herren Rechtfertigungs-Sachen betrifft) 2.) ab eo sint immunes. De *Iuramentis* vero *Restitutionis in integrum & Reuisionis* 3.) momentosa est quaestio, quam breuiter hic pro argumenti publice in Imperio agitati grauitate cum pertractare non valeo, *Disquisitioni de Iuramentis Principum Secularium* referuo.

1.) Constitutio HENRICI III. Imp. de *Iuramento Calumniae Clericis* remisso, quae integra extat *Leg. Longob. Lib. II. Tit. XLVIII. l. II. §. I.* iam fuit in-

dicata, addatur tamen omnino APPENDIX ad CONCILIVM Lateranense III. apud HARDVINVM Tom. VI. Part. II. p. 1706. 1797. Compara etiam H 2 2 E-

ZEGERV BERNARDVMVAN
 ESPEN *Iuris Eccles. Vniu. Part.*
 III. Tit. VII. e. IV. n. XXIV.
 2.) RECESS. IMP. NOVISS. d. a.
 1654. §. 43. *uber dieses. Conf.*
 illustissimi NICOLAI CHRIS-
 TOPHORI L. B. de LYN-
 CKER, praeclarus de *Graua-*

mine extraiudiciali Tractatus
Cap. V. Sect. I. p. 418.
 3.) Evolue tamen perillustis Do-
 mini GEORGII MELCHIO-
 RIS de LVDOLF, de *Iure Ca-*
merali accuratissimam *Commen-*
tationem p. 316. 444. & p. 327.
 437.

S. XLII.

Relaxatio-
 nem a Iu-
 ramentis
 quis Epi-
 scopis con-
 cedat.

Relaxationem a Iuramentis praestitis vel in totum vel ad effectum agendi, Pontifici ac Iudicibus Ecclesiasticis adscribunt Pontificii Iuris interpretes magnam partem adulatores, verius Augustissimo Imperatori, & Imperio quod ad Iudicium Camerale pertinet, 1.) Iuris Publici doctores, saluis tamen Territorialibus Iuribus, vindicant & tribuunt. Reperio tamen in caussis Ecclesiasticis, Praesules Germaniae *Relaxationem Iurisiurandi* a Romanis Pontificibus horumque Legatis & petiisse & impetrasse. Nolo iam cumulare quae Ius Decretalium suppeditat, 2.) e Germania documenta proferam. Carolingorum iam aevo Seculo IX. *Nicolaus I.* ac si Dominus Orbis Terrarum, iudice *Reginone* esset, se gerens, *Tietgaudo* Archi-Episcopo *Treuirensi* huiusque perantiquae Ecclesiae Praeposito Iuramenta carceris squalore & vi extorta relaxavit. 3.) *Ioannes Episcopus Wirzburgensis* a Legato Pontificio a Iureiurando, quod de seruanda Capitulatione iterum fecerat 4.) absolutus. Eadem in Ecclesia *Sigismundum Saxoniae Ducem* in Coadiutorem electum, *Concilium Basileense* a religioso vinculo, contradicente tamen Capitulo Cathedrali 5.) liberavit. *Relaxationem a Iuramento ad facultatem agendi Ioannes Godofredus de Guttenberg*, ab Innocentius XI. & XII. petiit & obtinuit 6.) plene postea liber factus. Sic quoque *Martinus V. P. R.* per Cardinalem Iulianum Legatum a Latere

tere, ad instantiam & preces ipsius Sigismundi Imp. Fridericum Bambergensem Episcopum, a vinculo iuramenti quo Capitulationem suam firmarat laxavit, quamvis Relaxationem siue Absolutionem a Sede Apostolica, aut alias impetrare siue obtinere, vel Relaxationibus aut Absolutionibus huiusmodi impetratis & obtentis motu proprio concessis, vti non deberet, 7.) liberum renunciauit. Quibus aliisque commoniti sacri Collegiorum summorum in Germaniae Ecclesiis fodales, conditiones de non petenda ab vlllo Superiore Relaxatione, Iuramentis ac Capitulationibus inferre, necessarium 8.) censuerunt.

- 1.) ORD. CAM. P. II. Tit. XXIV. RECESS. IMP. NOVISS. §. als sich dann 164. in fin.
- 2.) Cap. Sicut nostris X. de Iurci. Add. ANTONIVS DADINVS ALTESERRA Innocentio III. p. 313. 314.
- 3.) extat Decretum apud CHRISTOPHORVM BROWERVM Annal. Treuirens. Lib. VIII. n. CXXIV. p. 417.
- 4.) LAVRENTIVS FRIE'S Chronico Wirzburgico p. 702. Scriptorum Rer. Wirzburg. perillustris de LVDEWIG.
- 5.) IDEM p. 774.

- 6.) supra §. IX. XI.
- 7.) Extat BREVE Martini P. in scripto: Factum & Ius Iuramenti Herbipolensis p. 562.
- 8.) etiam in Ecclesiis Protestantium, veluti Metropolitana & Primatiali Magdeburgensi, vid. CAPITVLATIO Christiani Wilhelmii Postulati Administratoris, apud LÜNIG Spicil. Eccles. Con- tin. Partis I. Append. p. 52. vbi: vielweniger von vnsern geschwor- nen Eyd, durch geist- oder welt- liche Obrigkeit oder Rasthe ab- soluiren lassen.

§. XLIII.

Poenae Episcoporum incaute iurantium, Poeni-
 tentia congruens, 1.) peierantium Depositio, vel aliae gra-
 ues Canonicae Poenae, 2.) vel ipsius P. R. Urbani III.
 iudicio statuendae, prudenter ac iuste ad Archi-Episco-
 pum Pisanum, scribentis: in Episcopos, qui suum trans-
 gressi

gressi Iuramentum tanto grauius est vindicandum, quanto maiori praecminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii possunt ad familia prouocari. Poenas tales Episcoporum subinde Rerum Francicarum scriptores memorant. Nostro in Imperio, si cum violatione fidei coniuncta Pacis Publicae turbatio fuerit, Augustus cum consensu Imperii Ordinum 3.) infideles Priuationis sententia ferit.

1.) Cap. sicut nostris X. de Iur. Sic vt Germanica addamus Martinus V. P. R. Friderico Episcopo Bambergensi, pro audacia reuerentiorum Iuramentorum (talìa vocat Pontifex, Sacramenta in Capitulationes) Poenitentiam salutarem & alia quae de iure fuerint iniungenda per Cardinalem Iulianum Legatum a Lateve iniunxit vid. BREVE Papale in LÜNIGII Scriptis singularibus illustr. p. 362.

2.) BALVZIVS Notis ad A-

gobardum p. 122. Conf. THEODORI Archi-Episcopi Cantuariensis Capitula C. CVIII. apud HARDVINUM Concil. T. III. p. 1778. C. CONCILIVM Tullense II. Can. III. ap. EYNDDEM Tom. V. p. 509. Narbonense c. VI. Tom. VII. p. 146. SYNOVVS Nemasusensis, Tom. VII. p. 395. E. 936. Marciacense c. XV. Tom. VII. p. 1519. C. D.

3.) CAPITVLATIO Caroli VI. Art. XX.

§. XLIV.

Caeremo-
niae Iura-
mento-
rum Epi-
scopali-
um.

Ad postremum de Ritibus ac Solemnibus Iuramentorum Episcopaliū summam quaedam adiungenda. Hoc enim argumentum illustres Viri magnique nominis & doctrinae Iurisperiti 1.) copiose & erudite tractarunt. Id obseruauī, & ex allatis leui hac Disquisitione exemplis, forte patebit, Episcopos, quando in negotio sacro, ecclesiastico, Sacramenta fecere plerumque tactis Euangeliorum libris 2.) quando ve-

ro

ro Secularibus fidem obligarunt, propositis Euangelii manu pectori admota, 3.) corporaliter, iurasse. Sed nihil temere definitio.

- 1.) CAROLVS du FRESNE Dominus de Cange, Glossario voce *Iuramentum*; IOANNES PETRVS de LVBWIG Commentario ad A. B. Tomo I. p. 329. NICOLAUS BIERONYMVS GVNDLINGIUS binis *Observationibus*, quae Parte IV. *Gundlingianorum*, comparent.
- 2.) *Compara* §. V. ubi tamen vnicum contrarium, §. XVII. XVIII. XIX. XXV.
- 3.) *Adhibe* §. XVI. n. 4. *Adde* Exempla: *Henrici* Archiepiscopi *Moguntini*, qui *Gunthero Schwarzburgico* Regi, an. 1349. dum inuestiretur, manu ad gladium, post ad pectus posita, fidem obligavit in *GOLDASTI Politicis Imperialibus* Parte VI. p. 360. *Ernesti*, Bauari, Archiepiscopi *Coloniensis*, Anno 1594. *Ratisbonae*, coram *Euangeliorum* libro, (*Welches* *ibro* *Chur-Fürstl. Gnaden*, zu *Maynz* und *Trier* *knüende* in *ihrer* *Kayserl. Mai. Schooß* *gehalten*, *der* *Herr* *Chur-Fürst* zu *Coeln* *seine* *rechte* *Hand* *dornen* auf *die* *Brust*

geleget, und also den gewöhnlichen Ahd geleistet) iurantis, apud THVCCELLIVM *Electis Iuris Publici Curiosis*, p. 250. *Causas* huius diuersitatis ex parte aperit & illustrat, vt antiquiora mittam *CONCILIVM Mediolanense* VI. de A. C. 1582. apud *HARDVINVM* Tomo X. C. XIV. ubi: *Quod ab Episcopis Praelatisue ob dignitatem, qua praecellunt, ex instituto fieri decet, vt MANV AD PECTVS admota, si quando oportet, Iusiurandum praesent: id sane vique & semper ita rite seruent, nisi causae grauitas, prout iure cautum est, aliter postulat. Reliqui autem Ecclesiastici homines, vtpote Clerici inferiorum ordinum, Subdiaconi, Diaconi & Presbyteri, si iurare necesse habent, id TACTIS SACRIS LITERIS agant. In causis porro leuibus, ubi opus est iurent, manu scilicet PECTORI ADMOTA; si modo SUPERIOR praesens non adest: quo praesente CONTACTIS SCRIPTVRIS iusiurandum praesent.*

T A N T V M.

Emend. p. I. n. I. Henrici IV. I. III.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. Some words like "LIBRARY" and "UNIVERSITY" are visible at the top.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1850

Jena, Diss; 1725

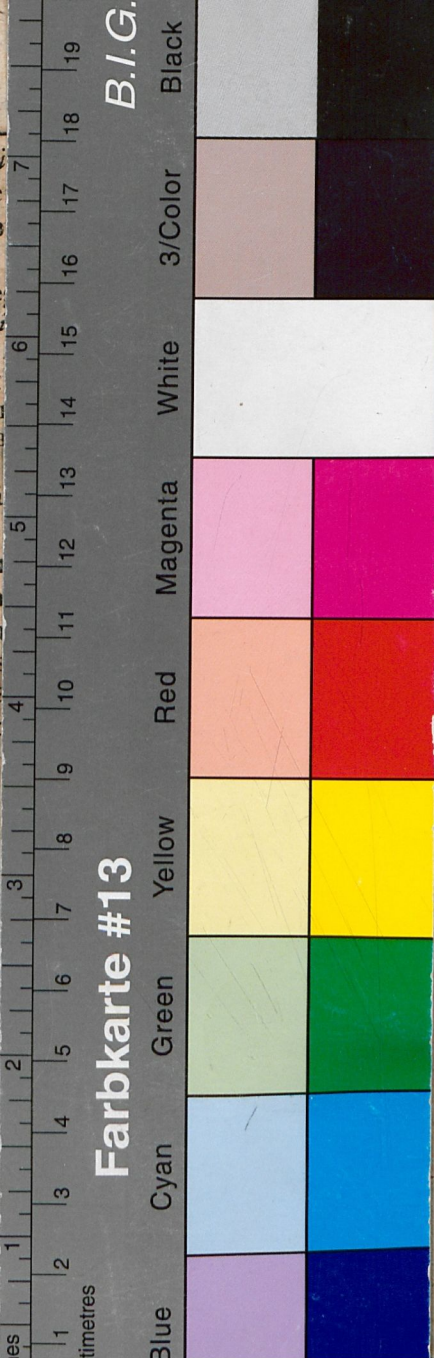

3

f
sb.

Farbkarte #13

B.I.G.

DIATRIBAE
DE
IVRAMENTIS PRINCIPVM
S. I. R. GERMANICI
PARTICVLA
DE
SACRAMENTIS PRINCIPVM
ECCLESIASTICORVM.

QVAM
AVSPICIIS DIVINIS
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE ET DOMINO
DOMINO
GVILIELMO HENRICO
DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM AN-
GARIAE WESTPHALIAE ET CETERA

EX DECRETO
ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM COLLEGII
PRAESIDE
PRORECTORE ACADEMIAE MAGNIFICO
DOMINO
IO. CHRISTIANO SCHROETERO

HAEREDITARIO DOMINO IN WICKERSTEDT
ICTO ET ANTECESSORE NOMINIS CELEBRATISSIMI
CVRIAE PROVINCIALIS SAXONIAE ERNESTINAE COL-
LEGII SCABINORVM FACVLTATIS IVRIDICAE ADSES-
SORE AC ORDINIS IVRISCONSVLTORVM IAM
DECANO GRAVISSIMO
PATRONO ET PRAECEPTORE OBSERVANTISSIME COLENDO
DOCTORIS IN VTROQVE IVRE
HONORES ET PRIVILEGIA

PRENSANS
SOLEMNITER EXAMINANDAM
AD D. V. MAIL
PROPONO

M. CHRISTIANVS GOTTLIEB BVDER,
BIBLIOTHECARIVS DVCALIS SAXON. IN ACAD. IENENSI.

LITTERIS FICKELSCHERRIANIS.